

Jaargang 33, nr 2 - april 2007

De Blauwe Klauwier

VWG De Kempen

Periodiek van Vogelwerkgroep De Kempen met o.a.

Bosuilnestkasten in Reusel

Herkenning van Wespddieven, een korte handleiding

Klimaatverandering

Colofon

Redactie

Wim Deeben
Jan Wouters
Robert Kastelijn
Mark Sloendregt

Redactie-adres

Jan Wouters (eindredacteur)
De Braken 11
5541 AC Reusel
Telefoon: 0497-642391
E-mail: janenmargo@chello.nl

Omslag

Klapekster: Robert Kastelijn

Fotobijdrage

© Bij de betreffende fotografen

Uitgave

Vogelwerkgroep De Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

Copyright

© Alle rechten zijn voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie.

Wijze van aanleveren

Kopij bij voorkeur als 'Wordbestand' aanleveren. Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden, moet de bron worden aangegeven. Indien tabellen, figuren en foto's in het artikel zijn verwerkt, dient duidelijk in de tekst worden verwezen en zo nodig waar deze geplaatst moeten worden. Artikelen worden door de redactie doorgenomen op inhoudelijke kwaliteit en taalgebruik. Foto's waarbij sprake is van verstoring worden niet gepubliceerd. De redactie behoudt het recht wijzigingen door te voeren

Inhoud

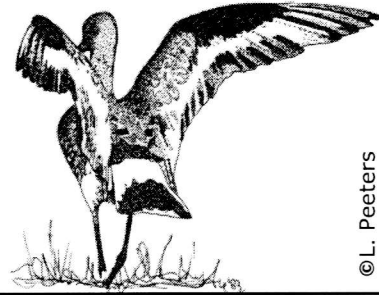
- 2 **Vogelvaria**
- 6 **Nestkastenverslag Koningshof 2006**
Jan Wouters
- 10 **Bosuilnestkasten in Reusel 2006**
Pieter Wouters
- 14 **Herkenning van Wespddieven. Een korte handleiding voor het veldwerk**
Jacques van Kessel en Piet van Happen
- 24 **Klimaatverandering**
Alfonso Gil Cantabrana
- 29 **Nestkaartenproject SOVON**
Frank Majoor
- 32 **Egypte, paradijs aan de Nijl**
Harold Bierens
- 36 **Wij spraken met ...**
Wil Beeren
- 41 **Leesvoer**
- 42 **Activiteitenagenda april - oktober**
- 43 **Wist u dat ...**
Piet van Happen

Vogelvaria

Met ingezonden mededelingen van leden

© L. Peeters

ONDERHOUD AAN OEVERZWALUW- WAND REUSEL

< NESTMATERIAAL ERUIT EN GEEL ZAND ERIN >

< DE DIEPTE VAN DE HOLEN WORDT GEMETEN >

In 2000 werd aan de visvijver in Reusel een kunstmatige oeverzwaluwwand annex vleermuiskelder gerealiseerd.

Deze wand bestaat uit twaalf beton elementen met de afmeting 2 meter breed en 3,5 meter hoog. Elk element bevat zeven hopen. Meerdere malen per broedseizoen wordt geteld hoeveel hopen er bevolgen worden. Zo kan een betrouwbaar beeld worden verkregen over het aantal eerste en tweede broedsels.

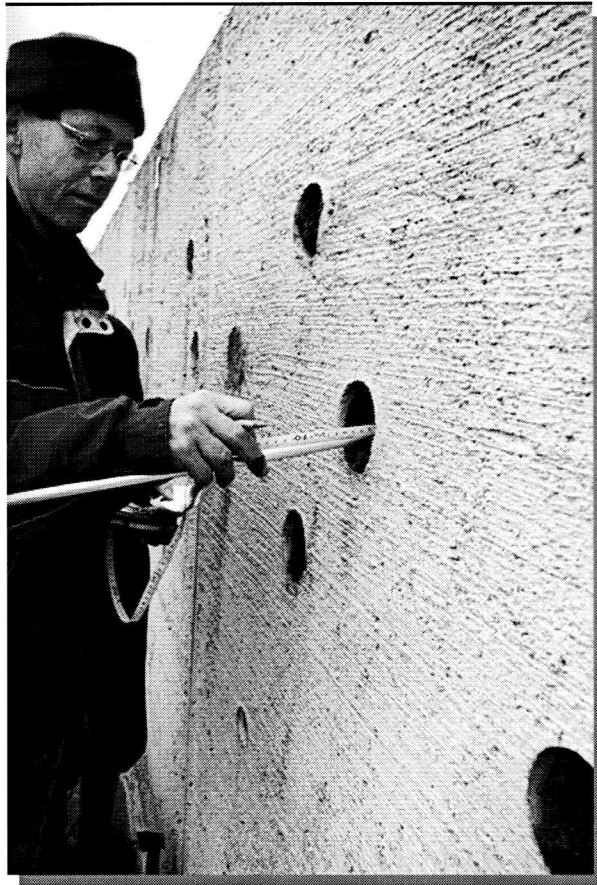
De vleermuiskelder wordt eenmaal in het winterseizoen gecontroleerd. Tot nu toe zijn er geen vleermuizen aangetroffen. Het onderhoud aan de wand en de tellingen worden samen met Hans van Luffelen en Hans van Limpt van het IVN uitgevoerd. Dit najaar werden de nestpijpen weer zuiver gemaakt en opgevuld met geel zand zodat de zwaluwen er zo weer in kunnen. Ook werd door mij de diepte van de hopen weer opgemeten.

De opkomst voor het jaarlijks onderhoud op zaterdag 2 december was groot. Met de hulp van tien mensen – jong en oud – werd de klus daardoor al in een ochtend geklaard. Tijdens het werken zorgde een Slechtvalk nog voor paniek onder de vogels op de plas.

Pieter Wouters

© M. Sloendregt

OORKONDES VOOR KERKUILGASTGE- VERS

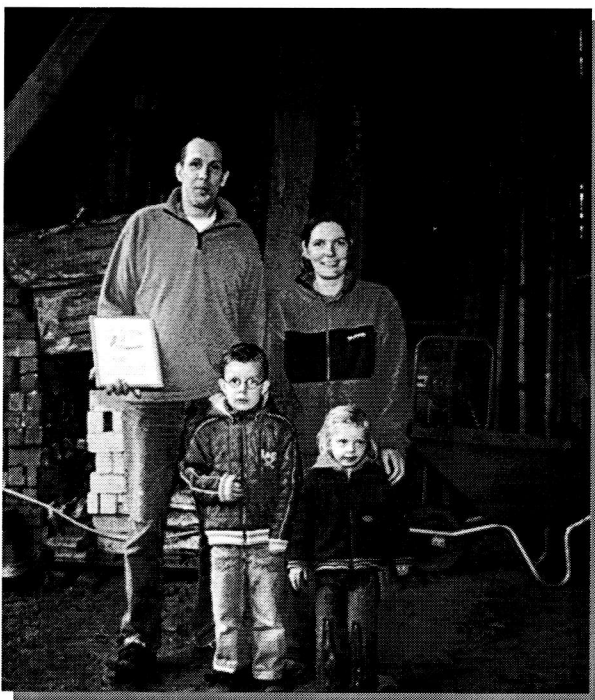
< ZORGEN VOOR DE KERKUIL >

< OORKONDE ALS BLIJK VAN WAARDERING >

In januari 2007 zijn door Vogelwerkgroep De Kempen 10 oorkondes uitgereikt. Deze oorkondes zijn bedoeld voor de tien beste initiatieven van vrijwillige bescherming van de Kerkuil. Met beste wordt in deze bedoeld: zeer goede broedresultaten over meerdere jaren en het hebben van hart voor vrijwillige vogelbescherming.

De oorkondes zijn beschikbaar gesteld door Kerkuilenwerkgroep Nederland en Brabants Landschap.

Verspreid over de Kempen bevinden zich ongeveer zeventig kerkuilenkasten in beheer bij de Vogelwerkgroep De Kempen. Veelal hangen de kasten in kerken of boerderijen. De Kerkuil staat in het agrarisch cultuurlandschap van de Kempen al jaren onder druk door verlies van voedselbiotoop en nestplaatsen. Gelukkig gaat het de laatste jaren weer iets beter, mede door het ophangen van veel nestkasten op rustige plaatsen bij particulieren en parochies.

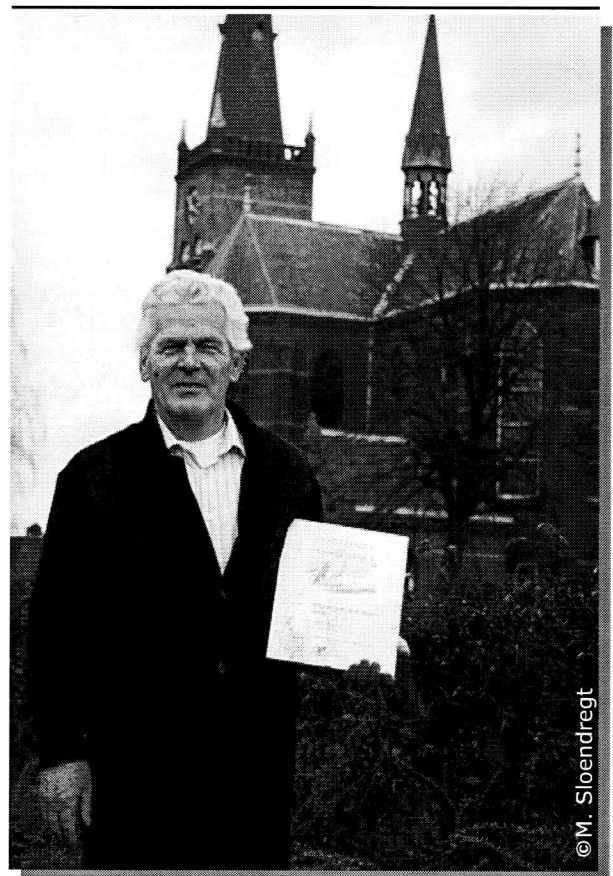

Het hebben van een kerkuilenpaar kan echter ook 'last' betekenen. Bij het restaureren van kerken of bij het opknappen van boerenschuren, dient rekening te worden gehouden met de beschermde status van deze schaarse broedvogel.

De kerkuil vereist toch een mate van rust en is gevoelig voor verstoring. Teveel verstoring of weghalen van voedselbiotoop kan het einde betekenen van de Kerkuil op bepaalde plaatsen.

De oorkondes zijn uitgedeeld aan drie parochies, voor de kasten die al jaren met succes aanwezig zijn in de kerken van Oerle, Hoogeloon/Casteren en Riethoven en aan zeven particulieren o.a. in Wintelre, Oerle, Casteren, Bladel, Luyksgestel en Hulsel. Allen waren verrast met deze bijzondere blijk van waardering. Daarbij gaven ze aan, te hopen nog jaren te kunnen genieten van deze bijzondere broedvogel!

Sjors de Kort
en
Mark Sloendregt

© M. Sloendregt

KLAPEKSTERSIMULTAANTELLING STRABRECHTSE HEIDE, 2007.

< ZEVEN OVERWINTERENDE KLAPEKSTERS >

< EN TRADITIEGETROUW IS ER ERWTENSOEP >

Voor de achttiende keer hebben leden van onze vogelwerkgroep op zaterdag 6 januari de Klapeksters geteld op de Strabrechtse Heide. In totaal hebben 27 mensen aan de telling meegedaan. Namens Staatsbosbeheer waren Piet Zegers en Sjaak Smits aanwezig, Jap Smits was deze keer door vakantie verhinderd. Vanuit startpunten aan de buitenzijde van de heide lopen diverse routes naar het midden van de heide. De waargenomen klapeksters worden op de kaart ingetekend. Tevens wordt de tijd erbij gezet en eventuele vliegbewegingen. Zo kan aan het einde van de telling bepaald worden hoeveel verschillende exemplaren er hun winterterritorium hebben. Dit jaar werden, ondanks de mindere weeromstandigheden, zeven verschillende vogels geteld. In een jaarlijkse reeks vanaf 1990 worden overwinterende Klapeksters op deze wijze geïnventariseerd. Na afloop van de telling wordt traditiegetrouw een pan met erwtensoep opgediend in de werkschuur van SBB te Heeze. Alle deelnemers worden bedankt voor hun medewerking.

_____ Piet van Happen

EXCURSIES DOOR EN VOOR LEDEN

< BUIZERD OF WESPENDIEF? >

< DE ACTIVITEITENAGENDA STAAT WEER VOL >

Dit voorjaar worden door leden van onze vogelwerkgroep diverse excursies georganiseerd. Ervaren vogelaars kennen de terreinen goed en zullen ondermeer vertellen over de plaatselijke broedvogels. Over wat kenmerkend is voor bepaalde vogelsoorten, het gedrag, de geluiden en het habitat zal ter sprake komen. Behalve naar vogels kijken zijn de excursies ook bedoeld voor nieuwe leden om elkaar en de vereniging beter te leren kennen. Het overbrengen van enthousiasme staat bij alle excursies voorop. Jacques van Kessel organiseert drie excursies en zal ons rondleiden op de Buikheide te Vessem en de Meelakkers/Groote Heide te Aalst. De Buikheide maakt onderdeel uit van het onderzoeksgebied naar roofvogels. Deze excursies zullen dan ook een unieke gelegenheid zijn om verschillende roofvogels te leren herkennen. Speciale aandacht van Jacques gaat daarbij uit naar een bijzondere roofvogel: de Wespendif.

Harold Bierens leidt ons in de vroege ochtend van 28 april naar de Groote Heide en de Patersgronden bij de Achelse Kluis. De Groote Heide en de Patersgronden maken onderdeel uit van de omvangrijke Boswachterij Leende. In de omgeving liggen ondermeer het Leenderbos, Kranenveld en het Soerendonks Goor. Op deze heide liggen enkele vennen en typische soorten

als Blauwborst, Boomleeuwerik en Boomvalk komen hier voor. De eens zo talrijke Tapuit broedt er helaas niet meer. Op de Patersgronden meandert de Tongelreep, en je kunt er de IJsvogel en diverse spechtensoorten aantreffen. In juni zal door Mark Sloendregt de Grootte Heide en het Leenderbos worden bezocht in het kader van de jaarlijkse nachtzwaluwinventarisatie. Ook hier zijn de leden uitgenodigd om op vier vrijdagavonden in juni de tellingen bij te wonen. In de diepe schemer en op zwoele avonden zal dan de karakteristieke ratelende zang van de Nachtzwaluw te horen zijn. Behalve de Nachtzwaluw zijn dan ook Sprinkhaanzanger en Houtsnip actief.

Kees Hendriks heeft (nog) geen excursieleider op militaire domeinen in Leopoldsburg gevonden maar gaat daarom zelf een excursie leiden naar de Ziepbeek en eventueel naburige gebieden. De Ziepbeek ligt over de landsgrenzen in Belgisch Limburg vlakbij Maasmechelen. De Ziepbeek is een van de weinige beken die zijn oorsprong nog heeft in een heideterrein en ontvangt geen water uit landbouwgebieden. Het water is er heel zuiver. Het reservaat bevindt zich op de rand van het Kempens plateau en omdat de Maasvallei hier grenst aan het hoogste punt van de Kempen is er veel reliëf. De vallei van de Ziepbeek verloopt van west naar oost en bestaat uit kleine heidevelden met moerasjes en is doorsneden door kleine glasheldere beekjes. Het geheel is omgeven door uitgestrekte dennenbossen. Aan de oostkant stroomt het water via een landschap van landbouwgrond en typisch Belgische lintbebouwing de Maas in. Als nevenreisdoel kan gekozen worden voor de naburige Tenhaagdoornheide, ook een reliëfrijk heidegebied. Kees zal zijn excursie leiden op 25 augustus en we verzamelen om 8.30 uur bij d'n Aard. Deze late datum heeft een reden, tijdens het voorjaar en de vroege zomer is een deel van het gebied afgesloten ten behoeve van het baltsen, broeden en opgroeien van jonge vogels. Voor planten, insecten en de aanvang van de vogeltrek is dit een goede tijd en de heide staat in bloei.

Mark Sloendregt

MUS: Meetnet Urbane Soorten

< Onderzoek naar stadsvogels >

< Meld u aan op de SOVON-site! >

Dit voorjaar starten SOVON en Vogelbescherming met het nieuwe meetnet voor vogels in bebouwd gebied: MUS (Meetnet Urbane Soorten). Het richt zich op alle soorten broedvogels van steden, dorpen, bedrijventerreinen, parken, volkstuinten en sportterreinen. Aanmelding via de SOVON-site is nu mogelijk. U kunt daar ook uw telgebied kiezen (postcode). Binnen een gekozen gebied worden door SOVON willekeurig twaalf punten geselecteerd. Van die twaalf punten kiest u er minimaal acht uit om jaarlijks te onderzoeken. Alle twaalf punten tellen mag natuurlijk ook, maar de mogelijkheid bestaat om een beperkt aantal ontoegankelijke of moeilijk bereikbare telpunten buiten beschouwing te laten. Op elk punt worden gedurende exact vijf minuten alle individuele vogels geteld op: gehoor of zicht; man of vrouw, zingend of foeragerend, zolang ze maar binding met het terrein vertonen. Er zijn drie tellingen. De eerste twee doet u in de ochtenduren op een dag die u kiest tussen 1 en 30 april en tussen 15 mei en 15 juni. De derde telling vindt plaats op een avond tussen 15 juni en 15 juli om gierzwaluwen en andere 's ochtends minder actieve soorten te registreren. Per telling heeft u ongeveer anderhalf uur nodig. De invoer van de gegevens loopt via de SOVON-site, dus zonder papier. Daar zijn ook uitgebreide mogelijkheden om de resultaten te bekijken. Wij hopen dat er veel mensen mee gaan doen, ook mensen die nog nooit aan zo'n telling hebben meegedaan. Bent u geïnteresseerd, of wilt u meer weten over MUS, surf dan naar www.sovon.nl.

SOVON
en
Vogelbescherming

Verslag van de nestkastencontroles op Koningshof in 2006.

Begin maart hebben we de nestkasten op Koningshof weer schoongemaakt, gerepareerd en aangevuld zodat er weer 98 nestgelegenheden voor vogels hingen. Daarvan waren er negentig van het type mezenkast, de overige acht zijn wat groter en geschikt voor uilen, duiven en kauwen enz.

In tegenstelling tot andere jaren vonden we in de uilenkasten geen Bosuilen bij deze schoonmaakronde. Dat was voor het eerst in veertien jaar, een oorzaak daarvoor is niet te geven. Mogelijk is een van de oude uilen in de winter voor het broedseizoen gesneuveld.

We hebben tijdens het broedseizoen weer drie keer de kasten gecontroleerd: op 6 en 24 mei en op 17 juni. De resultaten daarvan zijn weergegeven in tabel 1.

We hadden weer een heel goed broedseizoen met 92 broedsels. Dat was het hoogste aantal sinds 1990. Toen hadden we 94 broedgevallen met negen kastjes meer. De bezettingsgraad van onze kasten lag dit jaar met ruim 86% ongekend hoog. Dat is nog 3% hoger dan het oude record van 2005. Een teken dat we goede kasten gebruiken en die op geschikte plaatsen hebben opgehangen. Het is duidelijk dat de nestkasten in een behoefte voorzien.

Het aantal vogelsoorten dat we in onze kasten zagen was geen record. Met zeven soorten was de diversiteit matig tot gemiddeld. We misten natuurlijk o.a. de Bosuil dit jaar.

TABEL 1: RESULTATEN VAN DE NESTKASTCONTROLES OP KONINGSHOF IN 2006.

Soort	Eerste broedsels	Tweede broedsels	Totaal
Holenduif	5	5	10
Bonte Vliegenvanger	8	0	8
Zwarte Mees	2	2	4
Pimpelmees	19	0	19
Koolmees	46	3	49
Boomklever	1	0	1
Kauw	1	0	1
Totaal	82	10	92
		niet door vogels gebruikt	13
		dubbel gebruikt	7
		totaal aantal kasten	98

De Koolmees deed het met 46 eerste broedsels weer heel behoorlijk. Sinds 1991 was dat aantal niet meer zo hoog. Per honderd kasten gerekend is het aantal eerste broedsels van de Koolmees alleen in 2001 nog iets hoger geweest: 53,3 tegen nu 51,1. Dus duidelijk een goed jaar voor de Koolmees.

De Pimpelmees had nu 19 broedsels tegen 24 in het jaar ervoor en deed het daarmee duidelijk minder dan in 2005. Misschien dat deze soort wat meer last gehad heeft van het koude voorjaar dan de Koolmees.

Merkwaardig was het vrouwtje Pimpelmees dat we met jongen aantroffen in een kast bij de tweede controle. Ze vloog niet weg toen we de kast openmaakten. Wat bleek, ze zat met een poot vast in het nestmateriaal. Het was niet helemaal duidelijk hoe lang al, maar zeker een behoorlijke tijd. De teentjes waar de draadjes omheen zaten waren nog niet helemaal afgestorven maar echt goed zag het er niet uit. We hebben haar uit die benarde positie bevrijd en de draadjes van de poot afgehaald. Daarna hebben we haar weer teruggezet in de kast. De hele tijd dat ze vastgezet heeft in de kast is het voer voor het vrouwtje en de jongen aangesleept door het mannetje en zij heeft het voer onder het kroost verdeeld. De zes jongen waren iets ouder dan een week en zagen er normaal doorvoed uit. Bij de derde controle leek het nest normaal uitgevlogen.

De Zwarte Mees deed het voor deze soort heel goed met in totaal 4 broedsels. Sinds we enkele super selectieve kastjes van Mark Sloendregt voor deze mezen hebben opgehangen, maken ze daar geregeld gebruik van. Vorig jaar hadden ze een jaartje vrijaf genomen. Nu dus twee paartjes die elk twee broedsels produceerden.

De Boomklever was nu voor het vijfde jaar met 1 paar aanwezig. Ik ben benieuwd wanneer er een tweede paar bijkomt. Ze zitten al wel in de buurt.

© M. Sloendregt

NESTKAST MET VIJF EIEN VAN DE
BONTE VLIEGENVANGER, KONINGSHOF 2006.

De Bonte Vliegenvanger is tegenwoordig ook een vaste broedvogel van onze kasten. Hij was weer met 8 broedsels aanwezig. Dat is nu al voor het derde jaar op rij precies hetzelfde aantal. Het lijkt erop dat Koningshof daarmee voor de Bonte Vliegenvangers vol zit, hoewel ze ook ooit met 12 broedsels aanwezig zijn geweest. Maar dat is alweer lang geleden, nog voor de inzinking die ze in de jaren '90 doormaakten (zie grafiek 1). Dit past in het beeld dat Groningse onderzoekers vonden, dat de Bonte Vliegenvanger het in rijkere bossen met een vroege rupsenpiek niet goed doet. Door het veranderende klimaat valt die piek, waar ze voor hun jongen van afhankelijk zijn, steeds eerder. De vliegenvangers zijn te laat terug uit Afrika om er nog van te kunnen profiteren. In armere bossen, zoals Koningshof, komt de rupsenpiek later en nog net niet te vroeg. Daar kunnen de vliegenvangers zich voorlopig nog handhaven.

De Holenduif maakt nog steeds dankbaar gebruik van de grotere kasten. Dit jaar net als het jaar ervoor met 5 paren die elk zeker twee keer gebroed hebben.

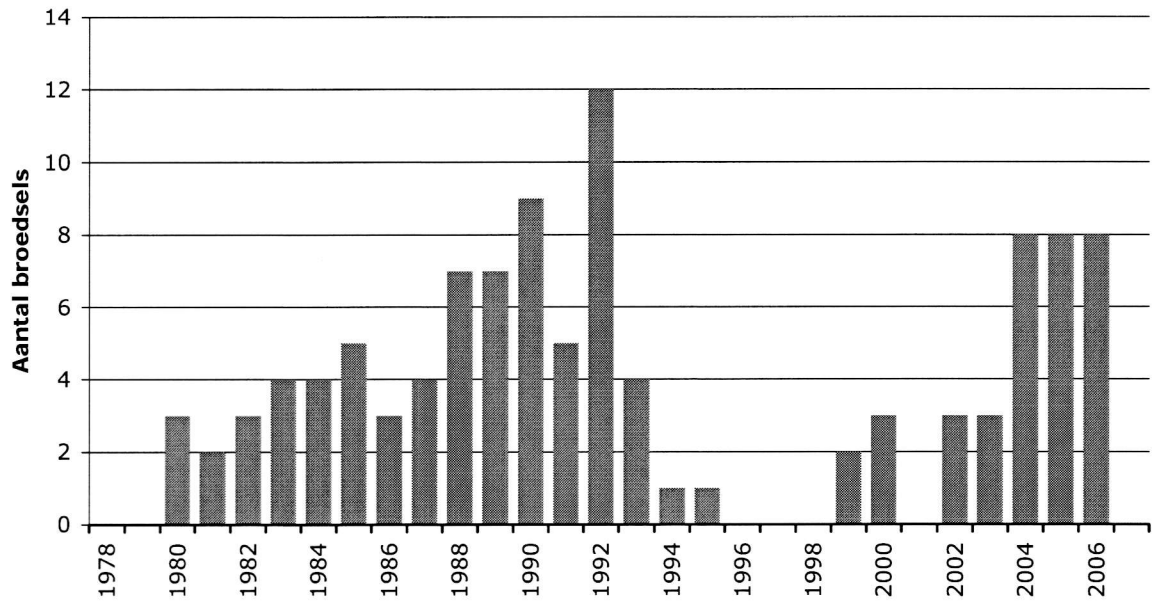
De Kauw was met maar 1 paar aanwezig ondanks de afwezigheid van de Bosuil.

Al met al dus een goed broedseizoen met een zeer goede bezetting van onze kasten. We moeten dan ook proberen om het aantal kasten op peil te houden. De vogels maken er dankbaar gebruik van.

Namens hen bedank ik dan ook allen die meegeholpen hebben met schoonmaak en controles. Dat zijn: Frans Huijbers, Mark Sloendregt, Max Wouters, Ton Geerts, Gerrit Vink, Pieter Wouters en Mart van den Broek. ●

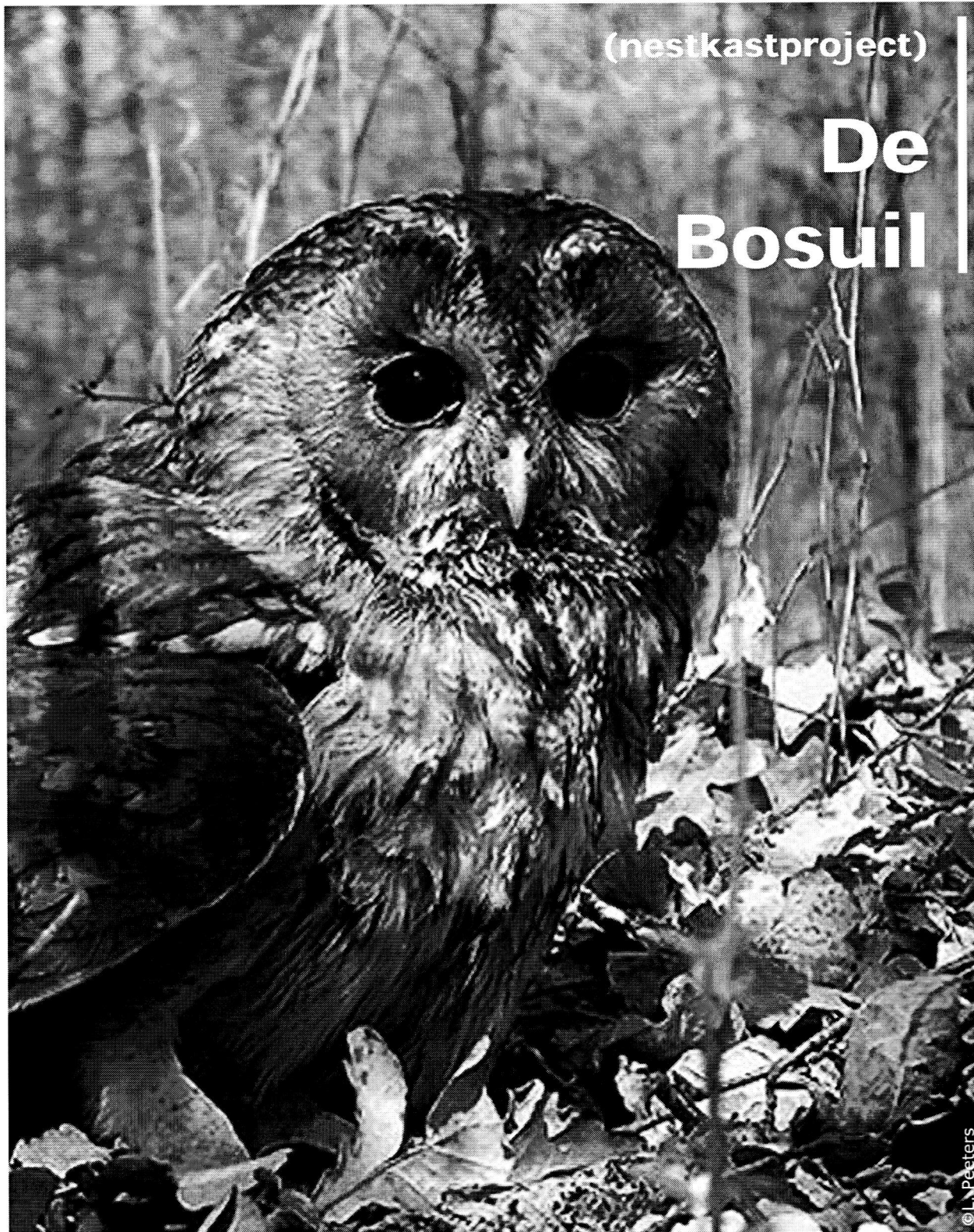

GRAFIEK 1: BROEDSELS VAN DE BONTE VLIEGENVANGER OP KONINGSHOF

Jan Wouters op Koningshof

© M. Sloenafregt

(nestkastproject)

De Bosuil

© L. Peters

EEN 'MANCO' AAN ONZE GROOTSCHALIGE BOSUILENINVENTARISATIES WAS HET ONTBREKEN VAN CIJFERS OVER DE STAND VAN DE SOORT IN DAT BETREFFENDE JAAR. HET MAG BEKEND ZIJN DAT POPULATIES VAN UILEN EN ROOFVOGELS ERG KUNNEN SCHOMMELEN ONDER INVLOED VAN HET VOEDSELAANBOD. OM DAAR EEN INDRUK VAN TE KRIJGEN HEB IK AL WEL EENS GEPROBEERD OM VRIJE BROEDSELS VAN DE BOSUIL OP TE SPOREN. MAAR DAT IS ALLEEN MOGELIJK ALS MEN ER ZEER VEEL TIJD KAN INSTEKEN. DAAROM BEN IK IN 2004 MAAR BEGONNEN MET HET HANGEN VAN EEN AANTAL NESTKASTEN. EN DAT WERKT EEN STUK MAKELIJKER.

Bosuilnestkasten in Reusel, 2006

Pieter Wouters

INLEIDING

In 2006 zijn de in Reusel gehangen bosuilnestkasten weer op dezelfde manier gevolgd als in de voorgaande jaren.

De kast in De Bus is tijdens de herfst van ouderdom naar beneden gevallen. Deze is

gerenoveerd en vanwege de continuïteit vijftig meter verplaatst zodat de kast nu in het gedeelte van Brabants Landschap hangt.

Het broedseizoen leek in eerste instantie slecht te verlopen maar bleek gewoon later op gang te komen. Mogelijk een gevolg van een mindere voedselsituatie in winter en vroege voorjaar?

Ondertussen zijn de kasten weer allemaal in gereedheid gebracht voor het komende broedseizoen.

RESULTATEN

R1 EIEREN

In 2006 kwam het broedseizoen pas laat op gang. We zien dan ook dat de gemiddelde legdatum bijna een week later ligt dan vorig jaar en ook nog later dan in het begin jaar 2005. De vroegste datum waarop begonnen is met de eileg laat een nog grotere afwijking zien. Uiteindelijk wijkt het aantal eieren wat gelegd is niet veel af met de voorgaande jaren, maar de reeks is nog kort.

Slechts één broedsel ging verloren in de eifase doordat het mannetje werd doodgedreden en het vrouwtje daardoor gedwongen werd om het legsel in de steek te laten

R.2 JONGEN

Het gemiddelde aantal jongen dat uitvloog was in 2005 2,7 jong per bezette kast. Dit is goed als men het afzet tegenover de andere twee onderzoeksjaren.

Als we het aantal jongen berekenen per geslaagd broedsel dan komen we in 2004 op 3 jong per nestkast een verlies van 0.8 ten opzichte van de eifase. In 2005 was dit verlies 1.2, wat zou kunnen duiden op een verslechterde voedselsituatie gedurende het broedseizoen. In 2006 was dit verlies 0.7.

R.3 VROUWTJES

Om de overleving van de vrouwtjes te kunnen bepalen worden ze tijdens het ringen van de jongen gevangen. Dit jaar is dat goed gegaan. Slechts in twee kasten lukte het niet. Eén van deze twee vrouwtjes kan echter aan haar zeer agressieve gedrag herkend worden. Zonder voorzorgsmaatregelen kan het benaderen van haar kast een hachelijke onderneming worden.

JAN EN PIETER WOUTERS BEZIG MET EEN GEVANGEN VROUWTJE BOSUIL

In 8 kasten zijn zowel in 2005 als in 2006 de vrouwtjes gevangen. In 2 kasten zat ten opzichte van vorig jaar een nieuw vrouwtje wat inhoud dat dit jaar de turnover 25% bedroeg.

Opvallend is dat ook het vrouwtje in De Bus is vervangen, ze was in 2005 zeker 6 jaar oud. Zou het even ontbreken van haar nestkast hier iets mee te maken kunnen hebben?

Totaal werden 4 'nieuwe' vrouwtjes gevangen. Drie daarvan zijn geboren in één van de reuselse nestkasten. Twee in 2005 en één in 2004. De vierde betrof een vrouwtje met een Belgische ring en is in 2005 geringd in Kasterlee (B), op ±17 km afstand.●

TABEL 1: VERLOOP VAN DE BROEDSEIZOENEN 2004 , 2005 EN 2006.

Jaar	Gemiddeld legbegin	Vroegste - laatste	Aantal eieren / bezette kast	Uitgevlogen jongen/ bezette kast
2004	23 feb (n=9)	6 feb - 18 mrt	3.8 (n=11)	2.2 (n=11)
2005	20 feb (n=11)	5 feb - 28 feb	4.3 (n=11)	3.1 (n=11)
2006	26 feb (n=11)	14 feb - 9 mrt	3.7 (n= 11)	2,7 (n=11)

© M. Sloendregt

(Veldherkenning)

De Wespendief

© R. KASTELIJN

IN HET VELD IS VERWARRING MET DE BUIZERD EEN VEEL VOORKOMENDE FOUT. VOOR IEDEREEN DIE IN DE WESPENDEEF IS GEÏNTERESSEERD GELDT EEN ALGEMEEN ADVIES: GA IN HET VOORJAAR VEEL KIJKEN NAAR BUIZERDEN DIE BOVEN BOSGEBIEDEN RONDVLIEGEN. LET DAN VOORAL OP DE GEDRAGINGEN VAN DEZE VOUGELS EN NAAR DE VORMEN VAN KOP, VLEUGELS EN STAART.

ALS JE DIT EEN TIJDJE DOET DAN LEER JE DE VORMEN EN GEDRAG VAN DE BUIZERD ALS SOORT GOED KENNEN OOK OP GROTERE AFSTAND. EN ALS JE DAN IN DE LOOP VAN JUNI, JULI EN AUGUSTUS GAAT KIJKEN NAAR WESPENDEEVEN DAN ZUL JE MERKEN DAT VORM EN GEDRAG VAN DEZE SOORT HEEL ANDERS IS DAN VAN DE BUIZERD.

Herkenning van Wespddieven, een korte handleiding voor het veldwerk

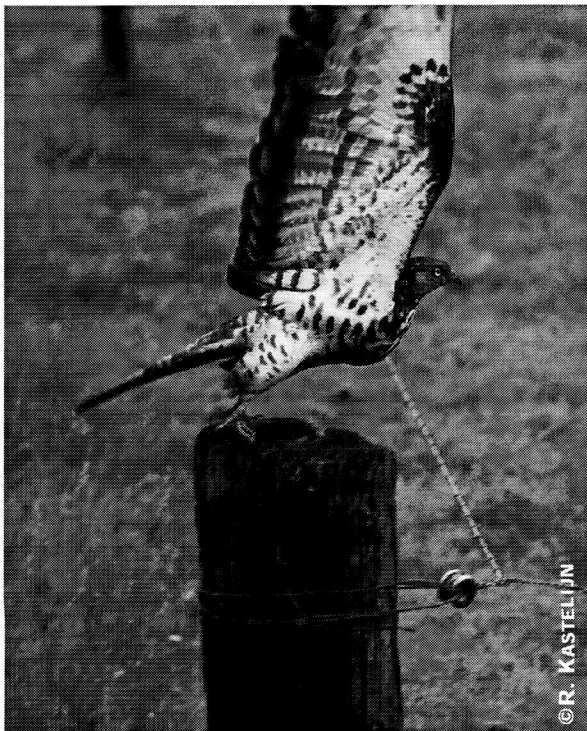
Jacques van Kessel en Piet van Happen

INLEIDING

Herkenning van Wespddieven in het veld is niet altijd eenvoudig, onder sommige omstandigheden zelfs zeer lastig. Hebben we niet allemaal wel eens getwijfeld in het veld, is dat daar een Wespddief, ... nee toch een Buizerd, of andersom?

Tijdens veldwerk is dit is een veel voorkomend probleem. Als we naar wat gewone vogelgidsen kijken dan lijkt het ook niet zo moeilijk, maar herkenning in het veld, zeker op grote afstand is toch een lastige zaak. Verwarring met Buizerden is dan ook de meest voorkomende fout.

In de periode 1996 -2006 hebben we erg veel naar Wespddieven gekeken en veel geleerd over kleuren, vormen en gedrag van deze soort. In dit artikel proberen we duidelijk aan te geven, aan de hand van korte teksten en veel foto's, wat de belangrijkste veldkenmerken van de Wespddief zijn. Voor de meer uitgebreide beschrijvingen verwijzen we naar een aantal bekende veldgidsen.

WERKWIJZE

Bijna alle foto's van vliegbeelden in dit artikel zijn gemaakt door Piet van Happen in Zweden in de omgeving van Falsterbo in 2005 en 2006.

Materiaal: Spiegelreflexcamera, type: Nikon D50

Telelens: Sigma 135-400, APO 1.45/5,6.

Ook Robert Kastelijn heeft enkele unieke opnamen gemaakt van Wespddieven in de Kempen. Daarnaast hebben we ook een aantal roofvogelgidsen gebruikt, welke in de literatuurlijst zijn weergegeven.

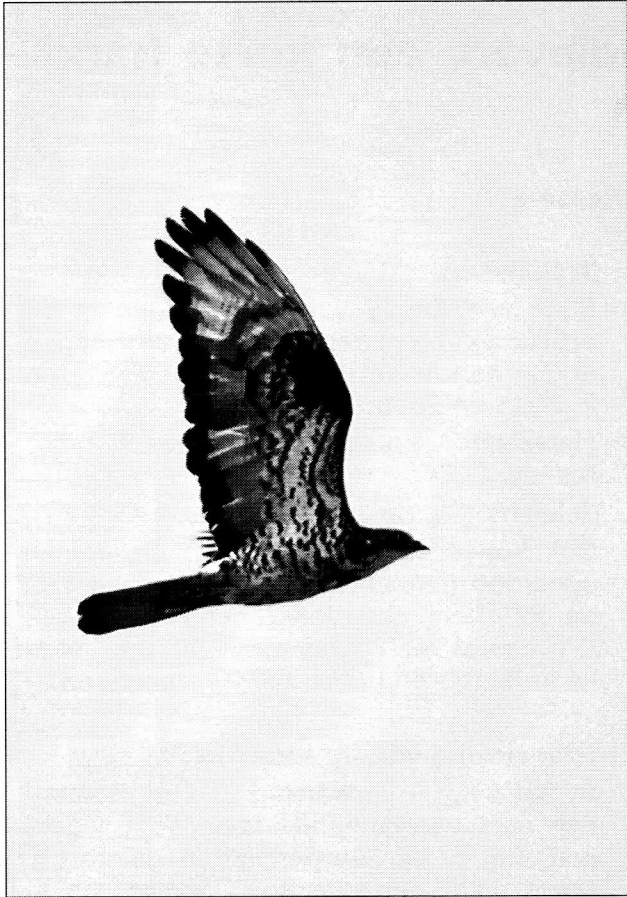
HERKENNING VAN DE SOORT IN HET VELD

In het veld is verwarring met de Buizerd een veel voorkomende fout. Voor iedereen die in de Wespddief is geïnteresseerd geldt een algemeen advies: ga in het voorjaar veel kijken naar Buizerden die boven bosgebieden rondvliegen. Let dan vooral op de gedragingen van deze vogels en naar de vormen van kop, vleugels en staart. Als je dit een tijdje doet dan leer je de vormen en gedrag van de Buizerd als soort goed kennen ook op grotere afstand. En als je dan in de loop van juni, juli en augustus gaat kijken naar Wespddieven dan zul je merken dat vorm en gedrag van deze soort heel anders is als van de Buizerd. Op de volgende pagina's gaan we verder in op de veldkenmerken aan de hand van foto's met een korte uitleg.

FOTOGRAFIE:

© Piet van Happen en Robert Kastelijn.

Met dank voor het beschikbaar stellen van de foto's.

◀ VOLWASSEN MANNETJES

Tijdens het veldwerk is de geslachtsbepaling vaak moeilijk vast te stellen.

De meeste mannetjes zijn licht van kleur en hebben een grijze kop. De bovenzijde is deels ook grijs. Als we naar de onderzijde kijken dan is deze opvallend duidelijk gebandeerd. Dit kan variëren van dunne streepjes tot zware donkere banden. Mannetjes hebben zwarte vleugelpunten, maar deze zijn minder donker als bij vrouwtjes. Op de vleugelachterrand is een duidelijke brede zwarte band zichtbaar. Op de Buikheide in Vessem hebben we enkele jaren een vrijwel donkerbruin tot zwart gekleurd mannetje gehad met een grijze kop. Zo'n donker mannetje is wel een uitzondering.

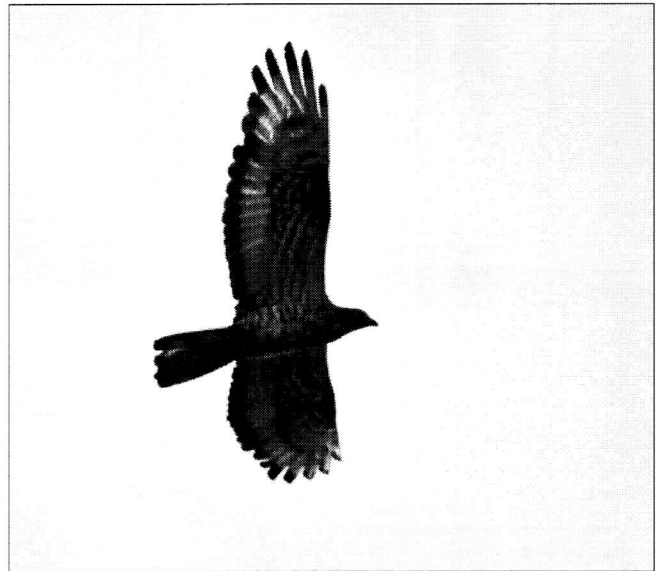

©P. VAN HAPPEN

VOLWASSEN VROUWTJES ►

Over het algemeen zijn de meeste vrouwtjes meer donkerbruin van kleur. Ook is de bovenzijde meer egaal bruin en donkerder dan bij mannetjes. De vleugelpunten zijn duidelijk zwarter en de opvallende fraaie bandering op onder- en bovenzijde is bij vrouwtjes veel minder duidelijk dan bij mannetjes. Ook de brede zwarte band op de vleugelachterrand is minder duidelijk zichtbaar. De kop is meestal gekleurd zoals de rest van het verenkleed.

ONVOLWASSEN VOGELS ►

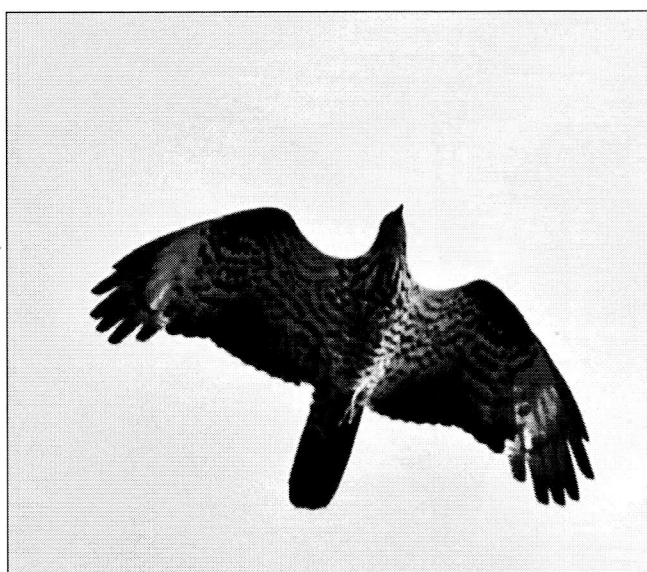
Jonge Wespddieven lijken ongelooflijk veel op Buizerden en zeker op grote afstand is herkenning een groot probleem. De jonge Wespddief heeft een duidelijk andere vorm en proporties dan de oudere volwassen vogels. De vleugels zijn smaller en korter en ook de staart is korter dan bij de volwassen vogels. Zo hebben vooral jonge Buizerden ook slankere vleugels, dus er kan gemakkelijk verwarring ontstaan tussen beide soorten. De volgende kenmerken van de jonge Wespddief zijn belangrijk: duidelijk afgeronde hoeken van de staart en ook bolle staartzijden. Een smalle hals en fijne kleine kop.

◀ KOP

Tijdens vliegen is de smalle, vrij spitse en sierlijke duif- of koekoekachtige kop wel erg kenmerkend. De kop van een Buizerd is veel groter, tijdens het vliegen lijkt deze ook korter en dikker. Tijdens het vliegen kunnen Wespddieven vreemde draaibewegingen maken met de kop, soms opzij- of omhoogkijkend. De ogen van mannetjes en vrouwtjes zijn oranje of geel.

◀ BORST EN ONDERLIJF

Een duidelijk patroon van streepjes, deze patronen zijn bijna bij elk individu verschillend. We noemen dit een tijgerpatroon. Dit kan verschillen van een lichte tot een zeer donkere tijgering.

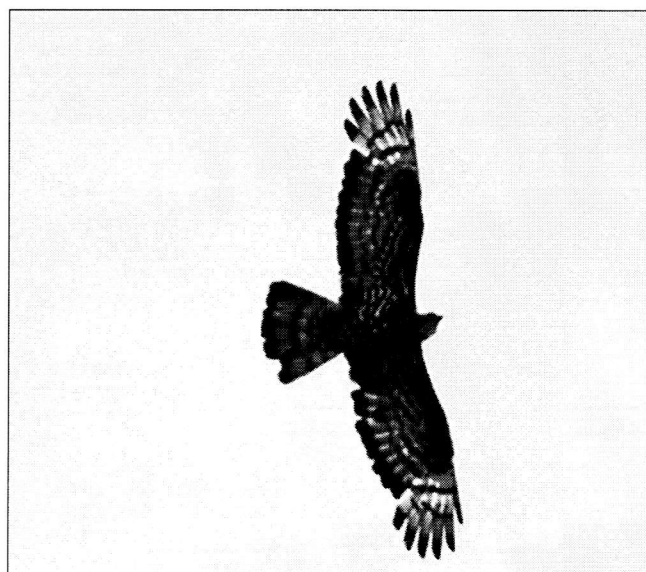
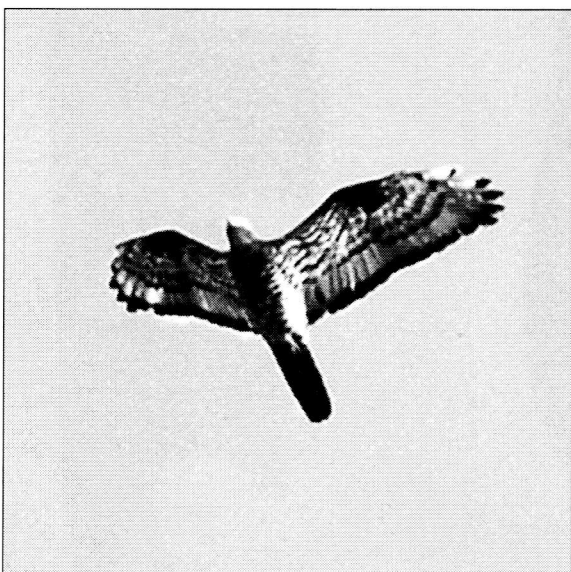
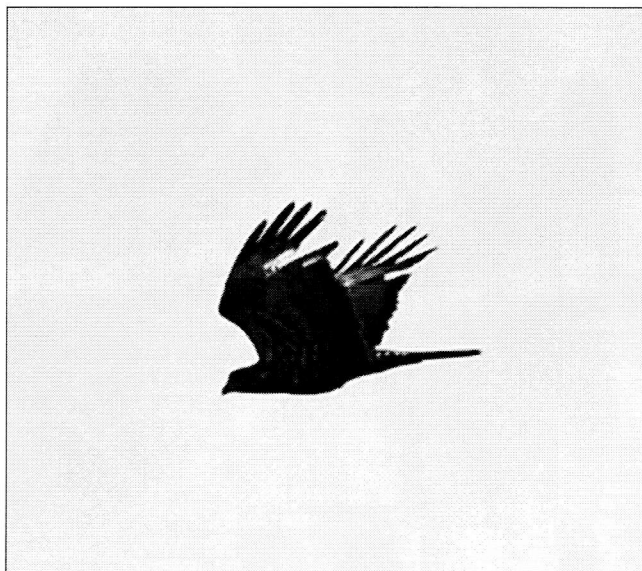

© P. VAN HAPPEN

VLEUGELS ►

In vergelijking met de Buizerd heeft de Wespendif duidelijk langere en bredere vleugels. Deze vleugels worden heel mooi traag bewogen zoals dat bij de Ruigpoortbuizerd en arenden is te zien. Ook opvallend is de erg vlakke stand van de vleugels. Tijdens het vliegen in glijvlucht worden regelmatig één of twee vleugels naar beneden gedrukt.

STAART ►

Tijdens het vliegen valt de fraaie lange slanke staart erg op. De samengevouwen staart heeft afgeronde staarthoeken. De punt is meestal hol maar niet altijd duidelijk zichtbaar. De patronen in zwarte lijnen of balken, zijn voor mannetjes, vrouwtjes en onvolwassen vogels verschillend. Een staart van een onvolwassen exemplaar bestaat alleen uit een groot aantal vage dunne en dikkere lijnen als een donkere bandering.

© P. VAN HAPPEN

Staatveren vrouw

Staatveer man

© J. VAN KESSEL

▲ DE STAARTVEREN

De staartveren van volwassen mannetjes en vrouwtjes verschillen in bandering duidelijk van elkaar. De staartpennen zijn lichtbruin met onregelmatige blekere banden en hebben drie donker bruine banden nabij de basis en een donkerbruine terminale band.

◀ VLIEND

De vlucht van een Wespendiff is veel sierlijker en soepel maar ook wel wat trager ten opzichte van een Buizerd. De Wespendiff heeft duidelijk langere en bredere vleugels.

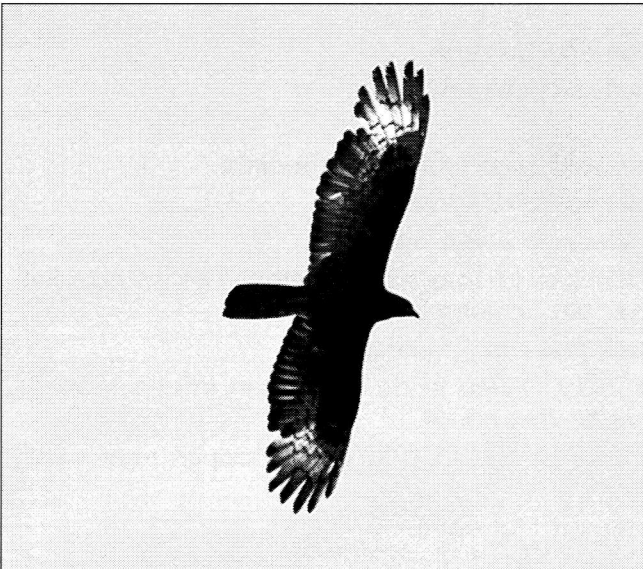
Tijdens het vliegen zien we dat de slag van de vleugels omhoog heel krachtig en hoog is.

Daarnaast valt ook de slanke kleine kop op, die soms wat opgeheven wordt. De Wespendiff heeft een duidelijk langere en afgeronde staart, terwijl de Buizerd een kortere en hoekige staart heeft.

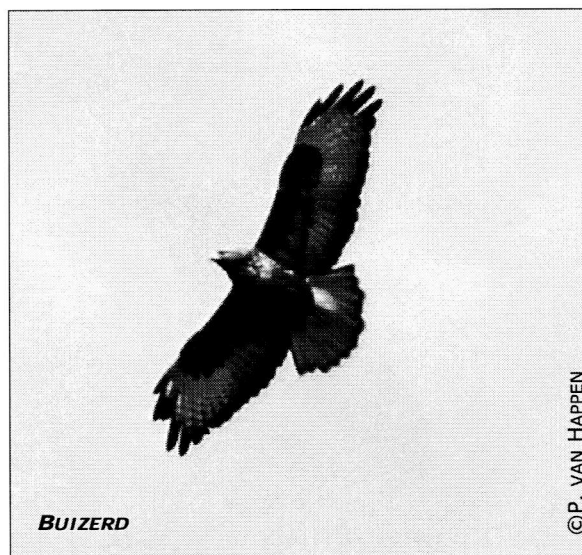
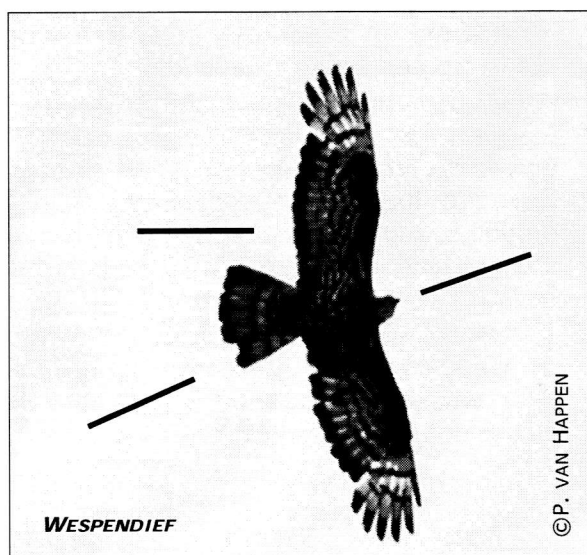
Schroevend: als Wespendiffen in de lucht cirkelen dan worden de vleugels heel vlak gehouden, je ziet dan de opvallend lange en brede vleugels, een lange staart en een lange smalle kop

Glijvlucht: in de glijvlucht worden de vleugels niet helemaal vlak gehouden. De enigszins afhingende hand- en armpennen zijn iets opgeheven. Soms kun je duidelijk zien dat de vogel één van de vleugelpunten omlaag drukt, dit is karakteristiek voor Wespendiffen.

Vlinderen: is een golvende vlucht waarbij de vleugels boven het lichaam tegen elkaar worden geslagen. Dit gedrag komt alleen voor bij Wespendiffen.

© P. VAN HAPPEN

▲ **SAMENVATTEND: DE VERSCHILLEN TUSSEN WESPENDEF EN BUIZERD**

- De vlucht van de Wespendiff is meer soepel en sierlijk. De vlucht is meer arendachtig, zoals een Ruigpootbuizerd.
- De vleugels zijn breder en langer dan van een Buizerd.
- De kop is kleiner en langer. De kop is duif- of koekoekachtig. De Buizerd heeft een dikke brede kop.
- De staart van een Wespendiff is erg lang met afgeronde staartheuken. De Buizerd heeft daarentegen een opvallend korte staart.
- Buizerden kunnen bidden, dat komt bij Wespendiffen niet voor.
- De opwaartse vleugelslag is hoger, krachtiger en meer bewegelijk. Terwijl een Buizerd de vleugels even ver boven en onder het lichaam slaat. De vleugelslag van een Buizerd is dan ook meer gelijkmatig.
- De vorm van de vleugels bij Buizerden die cirkelen in de lucht, zijn in een V-vorm, terwijl de Wespendiff de vleugels veel meer vlak houdt.
- In de lucht drukt een Wespendiff vaak één en soms beide vleugeltoppen naar beneden.
- Wespendiffen vlinderen, terwijl Buizerden dit niet doen.

AANBEVOLEN LITERATUUR:

Een erg goedkoop en toch heel waardevol boekje over herkenning van roofvogels in Nederland is van Rob Bijlsma en Ulco Glimmerveen (2005).

Een wat duurder maar tevens een erg goed naslagwerk is op dit moment de Veldgids Roofvogels van Bennie Gensbol (2005). Helaas is de zeer duidelijke en waardevolle gids Roofvogels van Noordwest-Europa van Dick Forsman (1993) uitverkocht. Een zeer fraai werk in kleur voor Europa en het Midden Oosten is het handboek van Dick Forsman (1999).

INFORMATIE OVER HET ROOFVOGELONDERZOEK IN NEDERLAND:

Werkgroep Roofvogels Nederland

Doldersummerweg 1

7983 LD Wapse

Website: www.werkgroeproofvogels.nl

MEDEWERKERS GEZOCHT:

Voor het onderzoek naar Wespddieven in de Kempen worden nog medewerkers gezocht. In ons werkgebied loopt al vijf jaar een onderzoek naar het voorkomen van Wespddieven. Als mensen interesse hebben om hieraan mee te doen, neem dan contact op met Jacques van Kessel of Pieter Wouters. Alle wespddiefwaarnemingen graag insturen via e-mail naar Robert Kastelijn, via website Vogels in de Kempen. •

LITERATUUR

Bijlsma, R. (1993). *Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels*. Schuyt & Co. Haarlem. ISBN 90 6097 3488.

Bijlsma, R., (1997). *Handleiding veldonderzoek Roofvogels*. KNNV Uitgeverij, Vogelbescherming en Werkgroep Roofvogels Nederland. ISBN 90-5011-96-7.

Bijlsma, R., U. Glimmerveen (2005). *Herkenning van roofvogels in het veld*. Werkgroep Roofvogels Nederland, Wapse. ISBN 90-4760-4-8.

Forsman, D., (1993). *Roofvogels van Noordwest-Europa. De determinatie van roofvogels: soort, leeftijd en geslacht*. ISBN 90-74345-02-6.

Forsman, D. (1999). *The raptors of Europe and the Middle East*. T & AD Poyser London. ISBN 0-85661-098-4.

Gensbol, B. (2005). *Veldgids roofvogels*. KNNV Uitgeverij, Utrecht. ISBN 90-5011 1963.

Porter, R.F., I.Willis, S.Christensen en B.P.Nielsen, (1976). *Flight Identification of European Raptors*. ISBN 0 85661 0127.

PIET VAN HAPPEN (TWEDE VAN LINKS) IN FALSTERBO, ZWEDEN 2006

Klimaatverandering

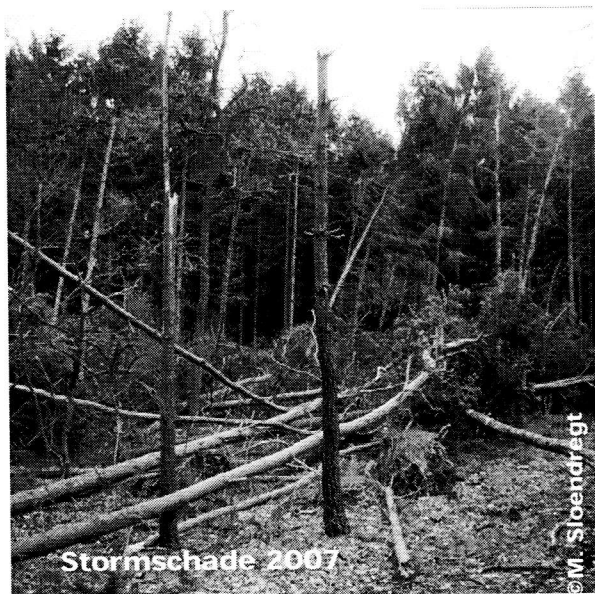
Alfonso Gil Cantabrana

Wat enkele jaren onzeker was, laat nu geen twijfel over: de Aarde warmt zich op, globaal, gemiddeld. Hierbij moet men zeer precies zijn woorden meten. Het gebeurt niet overal, en niet met dezelfde mate.

HOE VERANDERT HET KLIMAAT?

In de geologische tijdlijn is het klimaat heel vaak veranderd. De zeespiegel is 100 meter lager geweest. Er was ooit een atmosfeer zonder kooldioxide. Het zat geabsorbeerd in ijs. Na warme perioden, kwamen ijstijden, en hierna weer warme perioden. De erbij behorende natuur ontstond en verdween met de veranderingen. Er bestaat dus geen onveranderlijk klimaat. In ons korte leven kennen we eigenlijk een andere tijdsdynamiek.

Kleine ontwikkelingen hebben grote gevolgen voor ons kwetsbaar bestaan. In het nabije verleden van de moderne mens is dat al verschillende keren het geval geweest. De laatste nog in de 20e eeuw, toen tussen 1950 en 1975 sprake was van een structurele afkoeling, waardoor gedurende deze periode in Nederland geen hittegolf waargenomen werd.

Alleen al op Nederlandse websites zijn ruim 350.000 hits te vinden over de opwarming van de Aarde. Omdat de overvloed aan informatie onoverzichtelijk is voor overheden en beleidsmakers, en om eensgezindheid te verkrijgen, hebben de wereldwijd betrokken wetenschapsinstellingen een gezamenlijk rapport uitgebracht. In Nederland heeft de KNMI gezorgd voor het Nederlandse aandeel. Periodiek wordt dit rapport geactualiseerd en uitgegeven. Het laatste is van 2006. Hierbij een samenvatting:

DE WAARGENOMEN VERANDERINGEN IN HET WERELDKLIMAAT KUNNEN SAMENGEVAT WORDEN IN DE VOLGENDE STELLINGEN:

- De opwarming is het meest voelbaar op het noordelijk halfrond van de Aarde;
- In de meeste Europese meetstations is de gemiddelde temperatuur 0,8°C gestegen sinds 1900, waarvan 0,5 °C sinds 1975;
- Grotere jaar-op-jaar variatie voor een regio dan op wereldschaal;
- In de 20e eeuw is de neerslag tussen 5 en 10% toegenomen, vooral in de herfst, in de winter en in de lente. De stijging is vooral op het noordelijk halfrond waargenomen. Geen verandering in de zomerneerslag;
- In Europa is de hevigheid van de extreme neerslag de laatste 50 jaar toegenomen. In de meeste plaatsen in Europa is het aantal zeer natte dagen toegenomen;
- De stroming in de bovenlucht is sterker geworden en meer noordelijk van richting. Deze stroming is bepalend voor de kracht van de stormen;
- Sinds 1900 is de zeespiegel gemiddeld 1 à 2 mm per jaar toegenomen. Dat komt neer op ongeveer 11 cm. Sinds 1993 is het tempo toegenomen tot 3 mm per jaar.

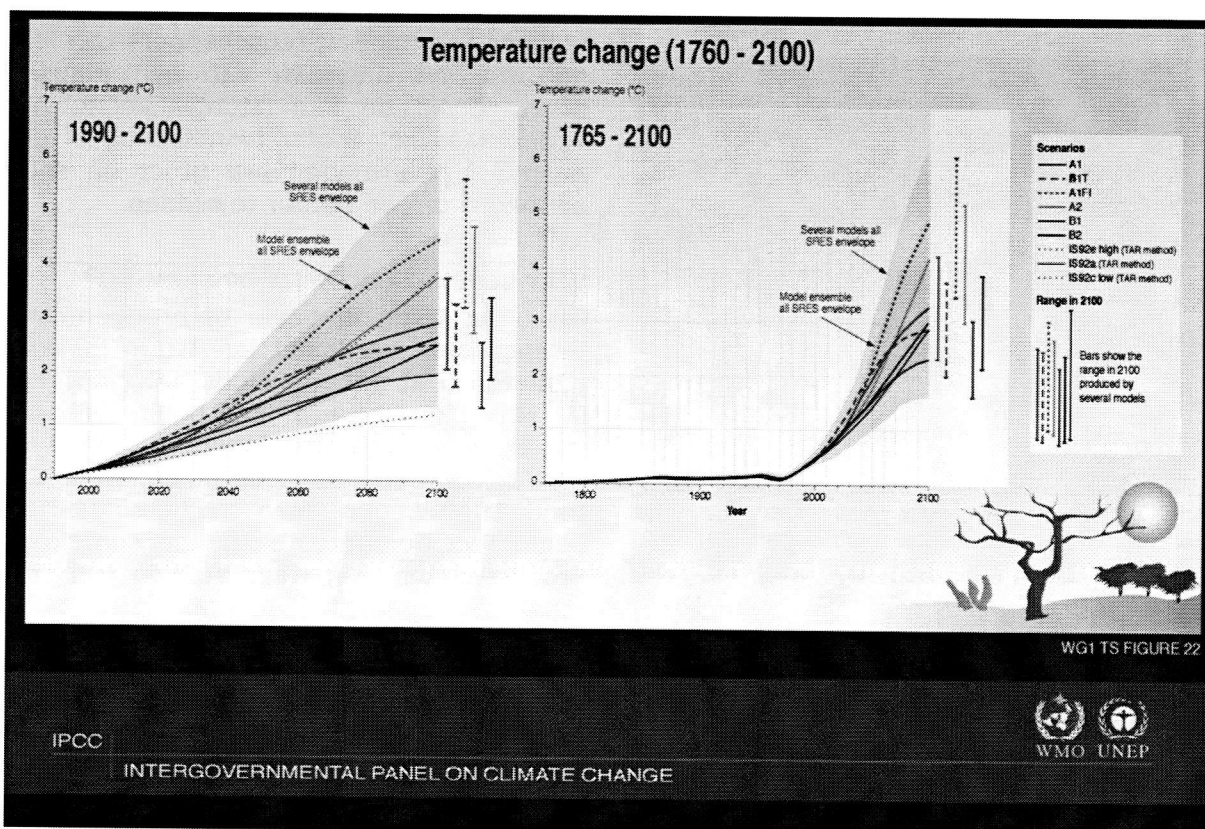
CONCREET VOOR NEDERLAND:

- De gemiddelde temperatuur is 1,2 °C gestegen sinds 1900. Het aantal vorstdagen is afgenomen en het aantal zomerse dagen toegenomen;
- Vooral februari en maart zijn warmer geworden;
- In de 20e eeuw is de jaarlijkse neerslag 18% toegenomen, met de volgende distributie: winter 26%, voorjaar 21%, herfst 26%, en zomer 3%;
- In de zomer is geen duidelijke trend in extreme neerslag waargenomen;
- Het aantal stormen is sinds 1962 10 à 40% afgenomen;
- De zeespiegel is sinds 1900 gemiddeld 2 mm per jaar toegenomen. Sinds 1993 is de zeespiegel 3 mm per jaar toegenomen. Het effect in Nederland is versterkt door de bodemdaling: gemiddeld 0 à 4 mm per jaar in de 20e eeuw, afhankelijk van de locatie.

HET GESCHETSTE BEELD VOOR DE KOMENDE 100 JAAR ZIET ER ALS VOLGT UIT:

- De opwarming zet door: gemiddeld tussen 1 en 6 °C, maar in Europa waarschijnlijk meer. De winters worden zachter en de zomers heter;
- De winters worden natter en de extreme neerslaghoeveelheden nemen toe;
- De afwisseling van periodes van droogte, met periodes van zwaardere neerslag wordt geaccentueerd, vooral in Zuid Europa. Voor Noord Europa ziet men geen duidelijke verandering;
- De veranderingen in de windregimes vallen in het niets vergeleken met de grote natuurlijke schommelingen. Het totaal aantal stormen neemt mogelijk licht af. De zware stormen nemen in kracht toe;
- De zeespiegel blijft stijgen. Echter door de trage reactie van de oceanen op de luchtopwarming, speelt deze opwarming pas in de 2e helft van deze eeuw een rol.

FIGUUR 1: VOORSPELLING VAN DE TEMPERAATUURSTIJGING DOOR MIDDEL VAN VERSCHILLENDE MODELLEN (BRON: IPCC).

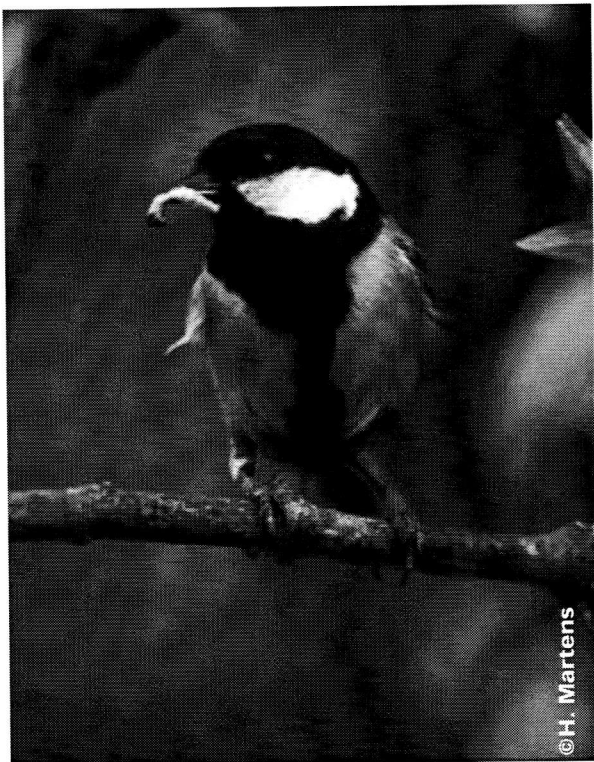

HOE REAGEERT DE NATUUR?

In de zeer interessante lezing van de jaarvergadering hoorden we onder andere over het effect van de globale opwarming op vogels. Maar hoe is die verandering en wat gaat er in de nabije toekomst gebeuren. De natuur, en dan ook de vogels, dreigt uit te sterven door de globale opwarming, concluderen de natuurorganisaties.

Het bekende geval van de koolmees illustreert dit: de rupsen die het voedsel voor de jongen vormen, zijn bijna twee weken vroeger uit hun cocon gekropen door de warme winter, terwijl de meesjes nog maar een paar dagen eerder uit het ei zijn gekomen. Mezen die eerder beginnen met broeden, krijgen meer kans om de 'rupspiek' te treffen op het juiste moment voor zijn nakomelingen. Deze vogels hebben meer kans op een succesvol broedgeval dan mezen die later beginnen. Er is sprake van een aanpassing in het gedrag van de volwassen koolmezen.

Het voorbeeld van de koolmees betreft maar een facet van de opwarming. Het zit ingewikkelder in elkaar. Daardoor valt moeilijk te voorspellen hoe de natuur reageert. De gevoelige soorten zullen er meer onder lijden dan de zogenaamde

'plastische' dieren. Dieren met een groter accommodatievermogen. De soorten die sterk afhankelijk zijn van een bepaalde biotoop worden het meest bedreigd: trek- en watervogels hebben het het moeilijkst, samen met bewoners van heel specifieke biotopen.

De kans op overleving is afhankelijk van de mate waarop de biotopen waar ze broeden/overwinteren aangetast worden. Sommige van deze biotopen verdwijnen in hun geheel, als de opwarming doorzet. De verspreidingsgrens van bosvogels bijvoorbeeld zou 100 à 150 Km per graad opwarming naar het noorden verschuiven. Als er geen beschikbare ruimte is, verdwijnt dit ecosysteem. De handhaving van soorten die uitsluitend leven of broeden in specifieke biotopen ziet er niet rooskleurig uit... tenzij hun aanpassingsvermogen zich snel ontwikkelt, zoals bij de koolmees.

Veel vogels proberen de klimaatontwikkeling te volgen. De verwachting is helaas dat dit vermogen ergens ophoudt. Op basis van een gemiddelde globale opwarming van 2°C, zouden er tussen 5% en 70% van alle soorten het niet overleven. Deze grote marge is te wijten aan onder andere de veerkracht van de dieren, wat volgens sommige wetenschappers kan leiden tot het ontstaan van een nieuwe soort. Zoals de klimaatontwikkeling nu verloopt, is het echter twijfelachtig of dit aanpassingsvermogen wel groot en snel genoeg is om de natuur te redden...

WAT VEROORZAAKT DEZE OPWARMING?

Dit blijkt lastig in beeld te brengen. De temperatuur wordt het langste in Europa gemeten. Dat gebeurt sinds het eind van de zeventiende eeuw. Pas begin twintigste eeuw waren er metingen van alle wereldregio's, behalve op de polen, waar dit rond 1940 begon. Men tracht sinds het begin van de meteorologie de complexe processen van het weer en van het klimaat te begrijpen. Dat kan echter niet zonder te weten hoe het was in het verleden. Voor de voorspellingen is gebruikt gemaakt van massa's gegevens, natuurkundige en computermodellen en veel manuren.

Niet alle ingrediënten van het klimaat zijn even makkelijk te voorspellen: temperatuur is het meest betrouwbaar, gevolgd door zeespiegel en neerslag. Wind blijkt lastig en extremen is meer speculeren dan wetenschap.

Het lukt de wetenschap maar deels de opwarming te verklaren. De antwoorden op de vraag hoe en waarom het klimaat verandert lopen uiteen. Je kunt twee serieuze theorieën onderscheiden:

Het broeikas effect komt door de broeikasgassen. Deze gassen in de atmosfeer werken als een soort deken om de Aarde. Deze deken zorgt ervoor dat de warmte van de zon die onze planeet bereikt, niet zomaar weer kan verdwijnen in de ruimte. En dat is maar goed ook, want anders zou het hier veel te koud zijn om te leven: de gemiddelde temperatuur is daarvoor $+15^{\circ}\text{C}$, in plaats van -18°C . Als de deken te dik wordt, dan stijgt de temperatuur. Dat gebeurt de laatste tientallen jaren, met de explosieve uitstoot van koolstofdioxide.

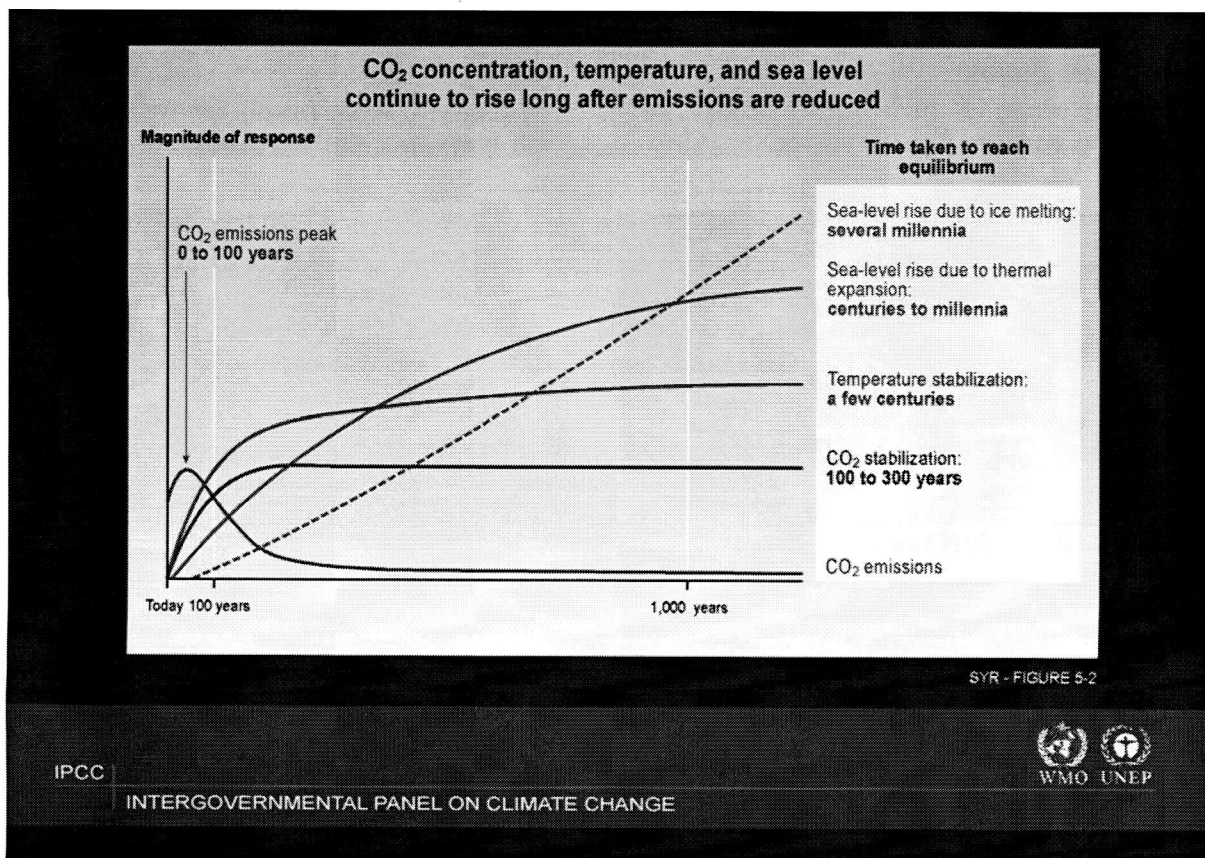
De zon is de laatste vijftig jaren veel actiever dan de laatste 10.000 jaar. Deze activiteit kent een cyclus van ongeveer elf jaar, waarbij enorme zonne-uitbarstingen afwisselen met rustigere perioden. Deze verschijnselen zijn de laatste jaren uitzonderlijk hevig. Door indirecte observatie

De zon met protuberans

© NASA

FIGUUR 2: DE ZEESPIEGEL BLIJFT STIJGEN NA DE VERMINDERING VAN UITSTOOT VAN KOOLMONOXIDE (BRON: IPCC)

is een relatie te vinden tussen de temperatuur op de Aarde en deze activiteit.

Niet alle genoemde waarnemingen en voorspellingen hebben een bewezen relatie met het broeikas effect. Dat is het geval met de veranderingen in de wind en de zeespiegel. Er zijn bovendien oncontroleerbare en moeilijk te bemeten bronnen van broeikasgassen, zoals vulkanen op de bodem van de oceanen.

Verder weet men pas sinds kort hoe het regent in de oceanen, de grootste oppervlakte op Aarde. De discussies tussen activisten en wereldleiders lijken de laatste tijd een andere wending te nemen, nu er uiteindelijk maatregelen aangekondigd zijn. De EU-landen bijvoorbeeld hebben zichzelf 20% reductie op de emissie van broeikasgassen opgelegd. Zo voorkomen ze de stijging van de zeespiegel, zou je denken. Niets is minder waar dan dat (figuur 2). De ijskappen smelten sinds twintigduizend jaar, toen de zeespiegel 120 meter lager was en blijft smelten nadat de emissie van broeikasgassen drastisch afneemt... Sceptici menen achter deze ijverigheid van de overheden andere doelen te zien. Er wordt negatief gesproken over 'religie van de opwarmende aarde', en over oplichterij, bijvoorbeeld op de energiemarkt.

Het is de vraag of het broeikas effect de bedreiging voor de natuur vormt.

De verdwijning en isolatie van de natuurlijke habitats, de storing van de ecosystemen en de structurele verontreiniging van bodem, water en lucht zijn ook urgente zaken. Of de oplossingen op tijd komen... mogelijk niet voor de koolmees. ●

BRONNEN

- Artikel *Vogels door klimaatverandering vleugellam*; VARA; 17 november 2006
- Samenvatting promotiescript *Breeding in a Warming World: Evolution of Avian Breeding Time under Climate Change*; Phillip Gienapp; 21 oktober 2005; Universiteit van Groningen
- Essay *Las aves y el efecto invernadero*; 'Guía del observador de aves'; Paul R. Ehrlich et al.; EDICIONES OMEGA 1997
- Rapport *Bird Species and Climate Change: The Global Status Report*; Janice Wormworth Bsc Ma en Dr Karl Mallon Bsc Phd; Climate Risk Pty Ltd; november 2006
- Krantenartikel *Een halve eeuw op hol*; Marcel Hulspas; Dagblad De Pers, 2 februari 2007
- Rapport *Klimaat in de 21e eeuw (vier scenario's voor Nederland)*; KNMI, mei 2006
- Websites: www.nu.nl, www.telegraaf.nl, www.ipcc.ch, www.noaa.org

© M. Sloendregt

Meetnet Nestkaarten SOVON

Frank Majoor

In 1995 startte SOVON in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) het Meetnet Nestkaarten. Het project heeft tot doel om het jaarlijkse nestsucces van Nederlandse broedvogels in kaart te brengen. Samen met gegevens uit het ringproject 'Constant Effort Sites' (CES) krijgen we zo inzicht in de achtergronden van de aantalsfluctuaties van onze broedvogels. Sinds enkele jaren is het Meetnet Nestkaarten net als de broedvogel- en watervogelmonitoring onderdeel van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM). Om de vervroeging van de eileg te volgen bij een groot aantal soorten wordt ook gebruik gemaakt van het Meetnet Nestkaarten. Hierbij wordt onderzoek verricht naar verschuivingen in de fenologie als graadmeter voor klimaatveranderingen.

DE DIGITALE NESTKAART

Al direct na aanvang kwamen er duizenden nestkaarten binnen van vooral hollenbroeders, roofvogels, uilen en weidevogels. Niet toevallig zijn dit soortgroepen die de aandacht hebben van goed georganiseerde werkgroepen waarmee SOVON prima samenwerking heeft, zoals Werkgroep Roofvogels Nederland en Steenuilenoverleg Nederland (STONE). Ondertussen is er een bestand opgebouwd met 142.000 nestkaarten, met vooral gegevens over de periode 1985-2006 maar ook nog data van oude jaren.

In oktober 2003 is de eerste versie van de digitale nestkaart verschenen, gegevens worden online ingevoerd. De waarde van het nestkaartenproject voor bijvoorbeeld early warning-doeleinden neemt hierdoor sterk toe. Via de geautomatiseerde weg zijn gegevens immers veel sneller beschikbaar. Het invoerprogramma heeft al diverse verbeteringen ondergaan en de nieuwe versie biedt uitgebreide invoer- en analysemogelijkheden. De digitale nestkaart is niet alleen een pro-

gramma om gegevens in te voeren zodat ze naar SOVON kunnen worden verstuurd, het is ook zeker een programma om de zelf verzamelde gegevens te beheeren. Met een druk op de knop kan de deelnemer beschikken over de eigen gegevens van legselgrootte, start van eileg en nestsucces. Het programma is te downloaden van de SOVON-site, ook is het mogelijk om een Cd-rom met het programma te ontvangen. We verwachten dan ook dat het programma een doorslaand succes wordt en al snel niet meer weg te denken is uit de computer van elke nestonderzoeker.

REGISTRATIEBEWIJS

Bij deelname aan het nestkaartenproject krijgt men een registratiebewijs en handleiding. Tevens krijgen deelnemers één of tweemaal per jaar: Broednieuws. Deze nieuwsbrief bevat informatie over het Meetnet Nestkaarten en vaak ook een uitwerking van gegevens van een bepaalde soort.

Het registratiebewijs neemt de deelnemer mee bij het veldwerk. Bij controle door bijvoorbeeld een medewerker van de AID kan het bewijs worden getoond. Zonder registratie in het kader van het Meetnet Nestkaarten, kan SOVON niet borg staan voor de werkzaamheden in het veld.

nestkaart Koolmees - Buitenste Buikenbos

Bestand Invoer Instellingen Analyses Controle Geschiedenis Beeld Help

Algemeen Nestgegevens Nestbezoeken Nestsuccess Ring/Afreesgegevens Biobolnet Eieren

DAG	MND	UUR	EI levend	JONG levend	BROED_1	BROED_2	LEEFTIJD
15	4		3		E1		
20	4		6		E5	P1	
5	5				6 N1	P2	
17	5				6 N6		
1	6		0		0 C3		

Algemene gegevens

Eerste ei
Dag: 12
Maand: 4
Methode: nest in logfase
Aantal eieren
Legsel: 6 Berekenen

Gegevens bezoek 5-5-2006

Tijdstip bezoek
dag: 5
maand: 5
uur:
Vandaag

Eieren/Jongens

aantal/leeftijd	beschikbaarheid	aantal/leeftijd
aantal levende eieren		
aantal dode eieren		
aantal levende jongen	6	aantal exact
aantal dode jongen		
leeftijd jongen (dagen)		

Broedstadium

Stadium 1: jongen naast of in dorp (N1)
Stadium 2: beide ouders aanwezig (P2)

Opmerkingen bij het bezoek

Profiel invoeren

Er dient te allen tijde toestemming worden gevraagd bij terreineigenaren. Voorzichtigheid is geboden als het gaat om werk met broedvogels om verstoring te voorkomen. De handleiding bij het Nestkaartenproject geeft dan ook praktische informatie over het onderzoek in het veld.

OPROEP

In 2004 zijn dertig soorten uitgekozen die in het Meetnet Nestkaarten speciale aandacht krijgen. Het gaat om soorten die een hoge beschermingsprioriteit hebben of een goede indicator zijn voor een bepaalde soortgroep of habitat.

De volgende soorten zijn vanuit beleidsrelevante overwegingen de doelsoorten van het Meetnet Nestkaarten: *Slobeend*, *Eider*, *Wespendief*, *Blauwe Kiekendief*, *Grauwe Kiekendief*, *Bruine Kiekendief*, *Boomvalk*, *Sperwer*, *Scholekster*, *Kievit*, *Grutto*, *Wulp*, *Tureluur*, *Kleine Plevier*, *Zwarte Stern*, *Kerkuil*, *Stenuil*, *Gierzwaluw*, *Veldleeuwerik*, *Boerenzwaluw*, *Graspieper*, *Gekraagde Roodstaart*, *Roodborsttapuit*, *Kleine Karekiet*, *Spotvogel*, *Bonte Vliegenvanger*, *Pimpelmees*, *Koolmees*,

Grauwe Klauwier, *Spreeuw*, *Merel* en *Ringmus*. Indien u een nest van een van deze soorten tegenkomt, zouden we de gegevens graag op nestkaart ontvangen. Enkele van bovengenoemde soorten zijn echter zeldzame en verstoringgevoelige soorten waaraan al onderzoek wordt verricht. Indien u een territorium van de volgende soorten tegen komt, geef dit dan door aan de betreffende personen: *Blauwe Kiekendief* (Olaf Klaassen, SOVON), *Grauwe Kiekendief* (Ben Koks, www.grauwekiekendief.nl) en *Grauwe Klauwier* (Stef Waasdorp, Stichting Bargerveen).

Hebt u nog (oude) nestgegevens van *Koolmees*, *Pimpelmees* en *Bonte Vliegenvanger* dan zouden deze graag alsnog ontvangen! De eerste eilegdatum van deze soorten geeft in relatie met de voorjaarstemperatuur belangrijke informatie over de effecten van de klimaatverandering. Iedere reeks draagt in belangrijke mate bij aan dit onderzoek. Het lijkt er namelijk op dat er grote verschillen zijn in eilegdatum tussen verschillende regio's en tussen verschillende type bosgebieden.

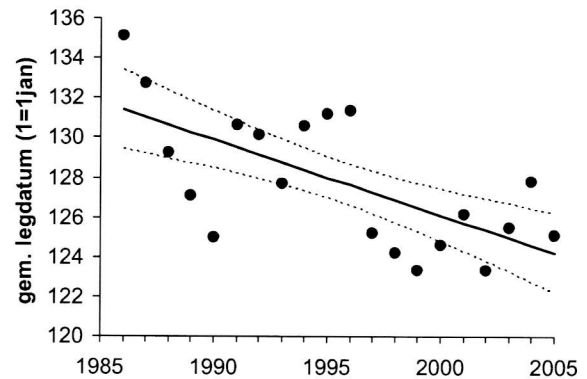

NESTKAARTEN ALS GRAADMETER VAN KLIMAATVERANDERING

Dat vogels de laatste decennia door gestegen temperaturen vroeger zijn gaan broeden, is afgelopen jaren uit verschillende onderzoeken naar voren gekomen. Binnen het NEM is dit bijvoorbeeld vastgesteld voor Pimpelmees en Bonte Vliegenvanger. De eilegdata van deze soorten, berekend met gegevens uit het Meetnet Nestkaarten van SOVON en CBS, staan al enkele jaren in het Milieu- en Natuurcompendium, in het dossier 'effecten van klimaatverandering'.

Voor sommige soorten, vooral zangvogels, bestaan tijdreeksen van bijna dertig jaar. Deze categorie van vogels is bijzonder geschikt voor het ontwikkelen van een Graadmeter Fenologie, niet alleen vanwege de hoeveelheid beschikbare gegevens, maar ook omdat deze soorten naar verwachting gevoelig zijn voor temperatuurveranderingen. Vrijwel alle zangvogels zijn immers op zijn minst gedurende een deel van de levenscyclus afhankelijk van insecten, en die reageren doorgaans nogal direct op temperatuur.

FIGUUR 1: VERVROEGING EILEG ZANGVOGELS

De graadmeter is gebaseerd op gemiddelde eilegdata per soort per jaar. Dit gemiddelde is alleen berekend wanneer per soort per jaar van minstens tien nesten bruikbare kaarten beschikbaar waren. Dit vormt de ondergrens. Het aantal beschikbare nestkaarten loopt bij bepaalde soorten op tot meer dan duizend per jaar. Bij minder dan tien nestkaarten is de eilegdatum via een statistisch model geschat vanuit data van andere soorten. Nadat alle gaten in het bestand op deze manier gevuld zijn, kan de gemiddelde eilegdatum over alle soorten berekend worden. In figuur 1 is te zien dat over de periode 1986-2005 de gemiddelde eilegdatum bij 45 soorten met ongeveer zeven dagen is vervroegd. Dit komt aardig overeen met de geconstateerde vervroeging bij reptielen en dagvlinders. Door het grote aantal soorten dat meedoet, levert het Meetnet Nestkaarten een belangrijke bijdrage aan de Graadmeter Fenologie (Leo Soldaat & Frank Willems 2006). Het jaar 2007 met een zeer zachte en natte winter is in dat opzicht spannend. ●

Egypte, paradijs aan de Nijl

Sprookje uit 1001 nacht

Reisverslagen: Harold Bierens

Het is laat in de middag. Tussen de vele feloe-ka's wachten we op de veerboot die ons naar de overkant van de Nijl zal brengen. Even later zit de oude schuit afgeladen vol met Egyptische arbeiders die naar huis terugkeren. De meesten hebben er een lange dag in de toeristenindustrie op zitten. Daar draait het om hier in Luxor. Deze stad is rijk bedeed met eeuwenoude tempels. Wij hebben ze ook gezien die middag, erg imposant. Maar als ik eerlijk ben heb ik meer genoten van de wandeling terug langs de Nijl. De tuinen vol Kortsnavelhoningzuigers; het dagelijks leven waar de rivier nog zo'n belangrijke rol in speelt. Feloe-ka's bijvoorbeeld, de ranke zeilbootjes zo typisch voor hier. Of boeren die hun land irrigeren met ingenieuze maar eeuwenoude hefboomsystemen.

De tempels waren erg indrukwekkend, zeker 's-ochtends vroeg in alle rust. Maar gedurende de dag word dit wel minder als de complexen snel overspoeld worden door hordes bustoeristen. Vooral het zwaarlijvige type in bloemetjesjurk is goed vertegenwoordigd. De Amerikaanse versie heeft dan ook nog de zeldzame gave om altijd precies met de meest foute zonnebril rond te lopen. Temidden van zulke lui laat ook mijn fantasie me in de steek. Dan vlucht je maar naar de rustigere niet gerestaureerde delen. Maar zo'n verzameling keien is geen partij voor de felgekleurde Kleine groene bijeneters of de vele vlindersoorten. Dus was het gedaan met de geschiedenisles en liepen we terug, pal in de zon maar blij met de vele Bonte ijsvogels. Maar hier op deze aftandse boot is het anders. We zijn zo'n beetje de enige zonder 'jurk' of tulband. Zeker om deze tijd nu niemand meer begint aan een rit naar de 'Vallei der koningen'. Aan de overkant ontmoeten we Mohammed. Mohammed werkt in het hostel waar we overnachten. Een ranzige keuken, en slaapkamers met drie centimeter vuil op de vensterbank maar schone lakens. En dat is een hele prestatie in deze wijk met z'n stoffige steegjes van slechts een paar meter breed. Mohammed is vereerd met onze interesse en wil graag zijn familie aan ons voorstellen. We zijn beland in een schitterend groene omgeving.

SMYRNA - OF WITKEELIJSVOGEL

DE ZON GAAT ONDER

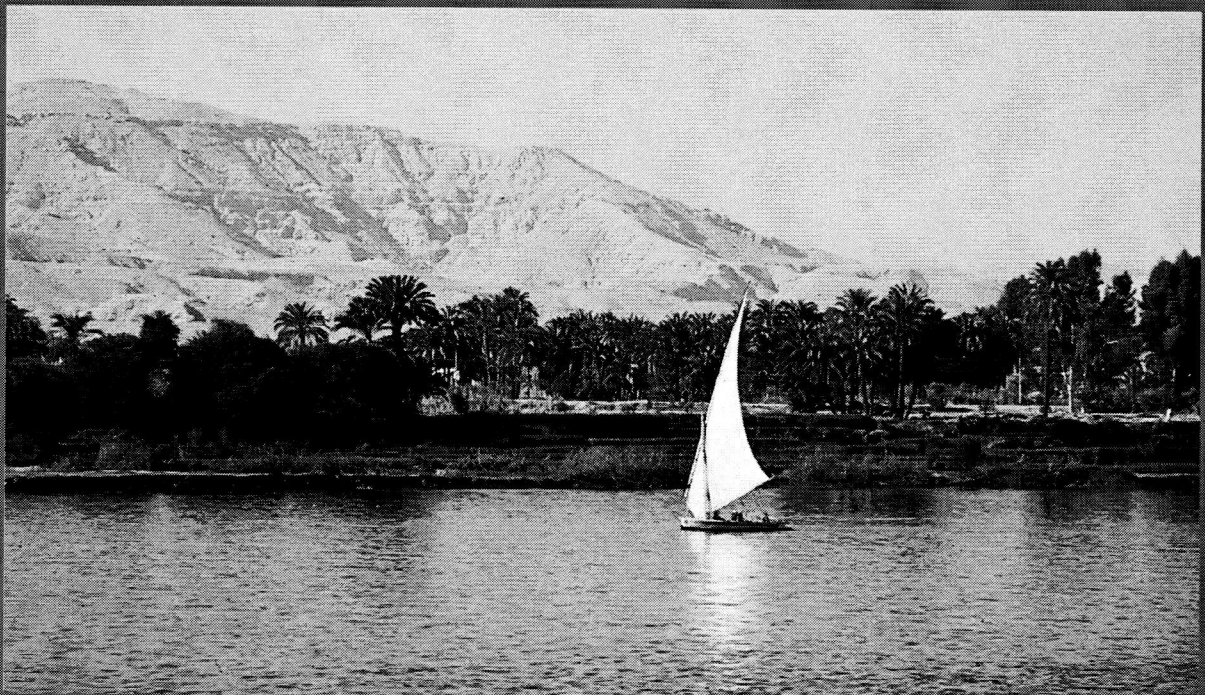
De reis naar de overkant lijkt ook een reis terug in de tijd. Geen stromend water of elektriciteit. En het beeld van witgekalkte lemen huisjes aan een smal modderstraatje, waarin een in zwarte gehulde vrouw met een mand broden op haar hoofd een stap opzij doet voor een passerende kameel, zou ook het beeld kunnen zijn van twee eeuwen terug. We lopen tussen wat buffels en ezels door langs een enkele mesthoop naar een huisje achteraf. We worden aan de hele familie voorgesteld. Zoals zo vaak hier moet Mohammed met zijn inkomen de familie onderhouden. Zelf heeft hij geen gezin maar wel de zorg voor dat van zijn zus die weduwe is. In het gastenverblijf, een kale kamer die wordt opgesierd door een gedateerde foto van de president, drinken we een stroperige en mierzoete welkomstthee.

Een klein neefje komt verlegen kijken naar deze ongewone gasten. We krijgen het hele huis te zien van slaapkamers tot de oven van klei. Ze zijn zo trots, dat raakt me. Na het afscheid worden er wat ezels geregeld.

We wachten buiten op straat, een open riool waar kinderen samendrommen om die toeristen te bekijken. Door een enorme dromedaris worden we opzij gezet. Deze stegen zijn niet berekend op auto's, eigenlijk is er hier helemaal geen plaats voor gemotoriseerd verkeer. Dat zien we even later als we het dorp uitrijden

KLEINE GROENE BIJENETER

FELOEKA'S OP DE NIJL

BONTE IJSVOGEL

en onze weg vervolgen over smalle paadjes tussen frisgroene akkertjes. Met z'n vieren rijden we zo naar een volgend dorpje. Mohammed, zijn jongere broertje, Edwin en ik. We genieten! Deze vruchtbare omgeving in oneindig veel schakeringen groen is rijk aan vogels. We zien Steenuilen, Blauwborsten, honingzuigers en 'Babblers'. Grijze wouwen zijn niet bepaald zeldzaam en een Maskerklauwier laat zich nauwelijks verstoren. Het late zonlicht doet de rest. Deze combinatie van rijke cultuur en natuur geven me een onbeschrijflijk goed gevoel. Mijn kleine ezeltje draagt geen zadel en op z'n ruggewervel schuur ik mezelf voor drie dagen een schrale reet, maar als ik dan over een akker uitkijk waar in zwart gehulde vrouwen een mooi contrast vormen met de tientallen spierwitte Koereigers dan verdwijnt ieder ongemak. Een oude vrouw rust even uit, het warme avondlicht strijkt over haar gezicht. De werkdag loopt ten einde. We komen steeds meer mensen tegen. Mannen met buffels, op kamelen of ezels. Op de smalle paadjes begrensd door irrigatiekanalen gaat het vaak maar net. Kinderen voor hutten van aardewerken potten aangesmeerd met klei lachen ons toe. Het wordt nu snel donkerder. Silhouetten van vrouwen met enorme vrachten op hun hoofd tekenen zich af tegen de ondergaande zon. Uit het stoffige duister doemen nog steeds ezels op.

DORPSTAFEREEL AAN DE NIJL

Zwaar beladen met drie kinderen of een vracht suikerrietoogst die voor de berijder nauwelijks ruimte laat. Bij een ghetto-achtige verzameling van wat sobere rieten hutten buigen we af en gaan langs de Nijl weer terug. In het laatste zonlicht gevangen zie ik een Woudaapje in de enorme rietkraag. Begeleid door een koor van Indische karekieten en duizenden Groene kikkers zijn we getuige van een schitterende zonsopgang. De honderden Koereigers zijn alleen nog maar zichtbaar als ze even voor het donkere silhouet van de verspreid staande palmbomen doorvliegen. Als de vuurrode lucht plaats maakt voor koelere tinten, betrappen we een vos die ons eerst verschrikt aankijkt maar dan voor de voeten van de ezels wegvlucht in een veld knolgewassen. Edwin en ik zeggen niets. We kijken elkaar aan en zien begrip. Alle twee ervaren we hetzelfde fantastische gevoel. De avond wordt later in stijl afgesloten door een spontaan bezoek aan een bruiloft. Door muziek en zang werden we het hostel uitgelokt om zo bij de 'buren' uitgenodigd te worden. Maar eerder was allang duidelijk, dit was een van de mooiste tochten die we ooit zouden maken. Nu meer dan vijftien jaar later heeft nog niets afbreuk gedaan aan die gedachte.●

Egypte, Paradijs aan de Nijl

*Sprookje
uit
1001 nacht*

MASKERKLAUWIER

DE HELE FAMILIE WERKT MEE OP DE AKKER

Wij spraken met ...

Wil Beeren

Naam> Wil Beeren Woonachtig> Budel Leeftijd> 55 jaar Lid sinds> 2000
Actief> inventariseren en ringen van vogels Favoriete vogel> divers, van Kleine Karekiet tot meeuwen Mooiste natuurmoment> Teveel om op te noemen, alle vogels of de natuur hebben momenten om er iets moois van te maken
Hotspot> de gebieden Soerendonks Goor en de Ringselvennen

Op maandagavond 19 februari spraken Mark Sloendregt en Alfonso Gil met Wil Beeren.

Wil is echtgenoot van Nelly, en als inventarisatiemedewerker is hij werkzaam bij de Provincie Noord-Brabant. Onder het genot van een kopje koffie spraken wij over het C.E.S.-project, de najaarsvangsten en overwinterende watervogels.

VANWAAR JE INTERESSE VOOR VOGELS?

Vroeger was ik een stroper zo als men mij noemde, "een vogelvanger". Mijn vader had een volière en ik ging altijd met hem mee op pad. Hij was een echte vogelman en ving vogels met netten en klepkooien. In de vroege ochtend, voordat de school begon, ging ik met hem vogels vangen en in de middagpauze controleerde ik de klepkooien. De gevangen vogels zetten we in de volière. Wij woonden in Budel Dorplein bij de Ringselvennen en daar zaten en zitten veel vogels. Van mijn vader kreeg ik mijn eerste vogelgids: 'Wat vliegt daar?'. Daardoor ben ik ook naar andere soorten gaan kijken. Ik was altijd in het veld en het vogelvangen werd toen minder. In het eerste jaar van de Ambachtsschool kregen wij biologies en die leraar was een echte natuurliefhebber. Op woensdagmiddagen gingen wij met hem wandelen en naar vogels kijken. Soms wist ik over een soort meer te vertellen dan mijn leraar. Dat vond hij erg leuk en boeiend. Op mijn vijftiende kreeg ik mijn vaders verrekijker. Ik vond de kijker heel indrukwekkend en gebruikte deze vaak. Het is begonnen met vogels in de hand en op den duur ben ik anders naar vogels gaan kijken. Met veel vogelsoorten in de

omgeving kijken is dat eigenlijk gegroeid. Tijdens mijn verkering werd het kijken naar vogels minder, maar nadat wij getrouwd waren heb ik dat weer opgepakt.

WELKE ACTIVITEITEN ONDERNEEM JE OF HEB JE ONDERNOMEN IN DE WERELD VAN DE VOGELAARS EN WAAR DOE JE ZOAL AAN MEE?

Ik doe aan veel activiteiten mee, zoals: ganzen- en zwanentelling, bekentelling, wintertelling, P.T.T.-telling, broedvogelinventarisaties, vogels ringen en af en toe trektellen. Soms ga ik ook naar het buitenland om overwinterende watervogels te tellen voor de W.I.W.O. (Werkgroep Internationaal Wad- en Watervogelonderzoek, red.). Inventariseren doe ik vooral voor mijn werk natuurlijk. En als iemand of een organisatie, bijvoorbeeld Staatsbosbeheer, mij vraagt om een gebied te inventariseren dan doe ik dat ook. In mijn eigen gebied heb ik vijftien jaar het Soerendonks Goor geïnventariseerd.

Ook kom ik regelmatig bij de Valkenswaardse Visvijvers. Zomer en winter ben ik actief bezig met vogelonderzoek. Elf jaar ben ik districtscoördinator geweest voor SOVON in Oost-Brabant, daarvan ben ik drie jaar coördinator geweest voor de broedvogelatlas. Ik moest alle gegevens van onze regio bijeen zien te krijgen en dat was een hele kluit. Elke avond, als ik thuis kwam van mijn werk, pakte ik de telefoon en belde mensen om te informeren naar hun gegevens. Als ik dan op den duur alle formulieren bijeen had ging ik deze controleren. Soms vroeg ik mij dan af waarom er bijvoorbeeld geen Grauwe Vliegenvanger of roofvogel zat in een bepaald gebied. Terwijl ik de gebieden toch

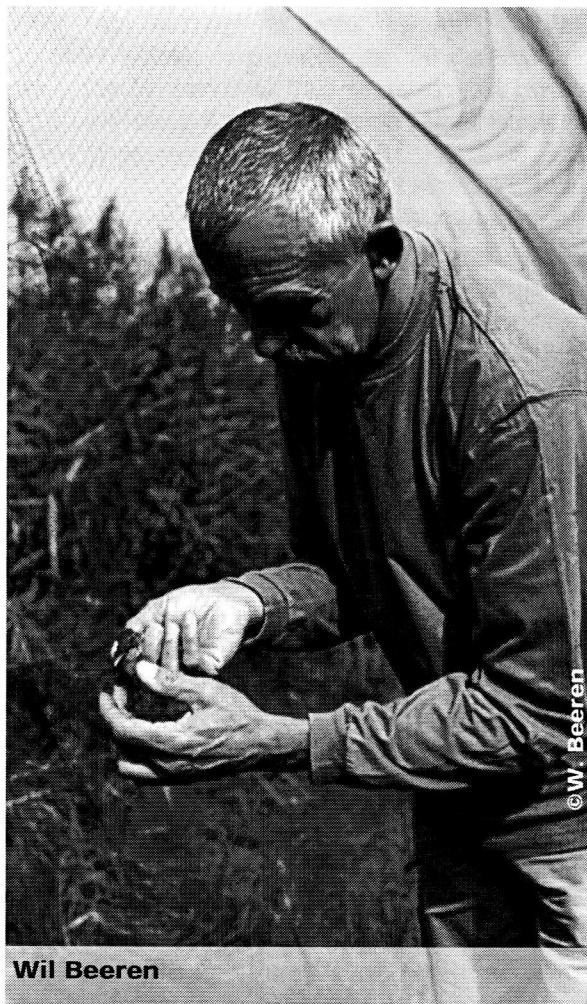
wel een beetje kende als coördinator. Dus bij al die vragen nam ik de telefoon, dat weten ze in de Kempen nog heel goed. Dat was mijn taak maar wel een zware. Op dit moment is Gertrude van den Elzen de districtscoördinatrice en zij doet voortreffelijk werk. Elk jaar moet zij mij een mailtje sturen met de vraag waar mijn gegevens blijven, maar als zij mij eraan herinnert dan stuur ik mijn gegevens ook direct in. Ik heb het erg druk en tijdens het broedseizoen ben ik zes dagen per week aan het inventariseren.

SOMMIGE VOGELAARS ZIJN BIJVOORBEELD ERG OP ZOEK NAAR BIJZONDERE SOORTEN OF SPECIALE MOMENTEN. HOE KIJK JIJ NAAR VOGELS?

Ik hou van alles wat veren heeft, ik kijk niet speciaal. Ik heb vogels in mijn achtertuin en waarom zal ik dan een halve dag gaan reizen voor een bijzondere soort. Ik vind dat zonde van mijn tijd. Ik doe liever onderzoek naar Roodborsten dan op zoek te gaan naar die Blauwstaart. Als ik tussen de meeuwenkolonie op de Ringselvennen loop en dat gegil van duizenden meeuwen om mijn kop hoor, dat vind ik prachtig. Ik denk dat de vogelaars van nu zijn veranderd omdat steeds minder mensen gedreven aan vogelonderzoek doen. Mensen zijn steeds mobieler en daardoor eerder bereid een vreemde soort te gaan bekijken dan elke zondag het zelfde rondje te lopen. Terwijl dat rondje voor mij van oudsher heel belangrijk is.

JE HEBT AL JAREN ERVARING ALS RINGER. WANNEER IS DAT ONTSTAAN EN WAAROM BEN JE GAAN RINGEN?

Ik heb Hubert Lehaen, een Belgische ringer, in 1988 leren kennen. Wij kwamen elkaar in het veld tegen en raakten aan de praat. Hij vertelde over zijn werk als ringer en ik over mijn inventarisaties. Toen nodigde hij mij uit om een keer te helpen met het ringen bij het Hageven. Dat vond ik zó leuk. Zodoende heb ik hem jaren meegeholpen met ringen. Ik leerde de netten uitzetten en haalde de vogels er uit. Toen ik de kans kreeg heb ik een ringvergunning aangevraagd en gekre-

Wil Beeren

gen. Ik heb een ringvergunning voor de omgeving van Budel. Ringvergunningen worden alleen nog maar gegeven voor gedegen onderzoek naar bijvoorbeeld een bepaalde soort of een C.E.S.-project (Constant Effort Site, red.). Voor een ringvergunning wordt tegenwoordig een examen afgelegd en om de drie jaar krijgen ringers een bijscholingscursus. In Nederland mag ik Gierzwaluwen ringen en in Sterksel ring ik Oeverzwaluwen bij de kolonie. Jan Wouters heeft een algemene ringvergunning. Hij mag in heel Nederland alles ringen. Sinds vorig jaar heb ik, dankzij Hubert Lehaen – hij is helaas gestorven – een algemene ringvergunning voor België gekregen. Ik heb daar jaren met hem geringd en de Belgische ringcentrale heeft mij om die reden de ringvergunning bezorgd. Ik ben daar erg trots op!

IN DE KEMPEN BEN JE, SAMEN MET JAN WOUTERS BIJ DE VALKENSWAARDSE VISVIJVERS, ACTIEF GEWEEST MET HET VANGEN EN RINGEN VAN VOGELS IN HET KADER VAN EEN C.E.S.-PROJECT. HOE GA JE BIJ ZO'N PROJECT TE WERK?

Wij hebben de Valkenswaardse Visvijvers eerst moeten aanvragen als C.E.S.-vangplaats. De vangplaats krijgt een nummer en de ringers krijgen een handleiding voor dit project. In deze handleiding staan de regels beschreven, zoals vangperiode en vangtijden. Men dient een half uur voor en tot zes uur na zonsopkomst te werken. Er dienen twaalf bezoeken tussen half april en half augustus plaats te vinden, omgerekend is dat om de tien dagen. De ringers moeten gebruik maken van een vaste netopstelling en mogen geen lokmiddelen gebruiken. Van de gevangen vogels horen alle gegevens te worden ingevoerd.

Ik noteer dan de biometrie van de vogels, tijd, netnummer, naam meter, ringnummer, geslacht, soort, adult of juveniel en eventuele bijzonderheden. Onder opmerkingen schrijf ik bijvoorbeeld de aanwezigheid van een broedvlek, teken of ontsteking aan een poot. Jan Wouters heeft al ongeveer dertig jaar ervaring als ringger. Hij weet ontzettend veel en daar kan ik weer van leren. Door Jan heb ik beter leren meten, de meetverschillen zijn kleiner geworden door elkaar te controleren.

WAAROM WERD GEKOZEN VOOR DE VALKENSWAARDSE VISVIJVERS EN WAT IS DE REDEN OM HIER NIET MEE DOOR TE GAAN?

Bij de Valkenswaardse Visvijvers vonden we rietkragen en mooie struiklagen. Hoge bomen zoals in de bossen ontbreken hier, en de soortendiversiteit is er groot. We vingen per jaar, in twaalf bezoeken, tussen de vier- en vijfhonderd vogels. En de kans was groot dat wij weer een deel van deze vogels zouden terugvangen. Het gebied was erg mooi en gunstig gelegen tussen beide woonplaatsen. Dat was de reden dat hebben wij gekozen voor de Valkenswaardse Visvijvers als C.E.S.-vangplaats. Door de natuurontwikkelingen die Brabants Landschap heeft ondernomen in dit gebied is het drastisch veranderd. De Tongelreep is meanderend gemaakt en bij onze ringplaats is een flinke afgraving geweest. Het riet en de struiklagen zijn verdwenen. Dat is dus de reden dat wij zijn gestopt.

WAT VOOR VOGELSOORTEN EN IN WELKE AANTALLEN WERDEN ER ZOAL GEVANGEN?

De meest gevangen soort is de Kleine Karekiet omdat we daar tussen de rietvegetatie zaten, gevolgd door de Tjiftjaf, Zwartkop en diverse soorten mezen. Ook Merel, Vink, Roodborst en een keer een Appelvink, Kleine Bonte Specht en Grote Bonte Specht werden gevangen. Blauwborst en Bosrietzanger werden slechts een enkele keer gevangen.

**WELKE CONCLUSIES KUN JE TREKKEN UIT
DIT C.E.S.-PROJECT?**

We hebben van 2002 tot en met 2004 bij de Valkenswaardse Visvijvers geringd en dat is te kort. Ik kan dus geen conclusies trekken over hoe broedvogels gebonden zijn aan dit broedgebied. Wel hebben we Kleine Karekieten teruggevangen over meerdere jaren en in hetzelfde net. Daaruit blijkt dat door die vogels weer gekozen is voor dezelfde broedplaats als het jaar ervoor. Een deel van de Kleine Karekieten die wij in het vroege voorjaar vingen waren doortrekkers. Met het ringen vangen we een groot deel van de populatie Kleine Karekieten, meer dan tijdens inventariseren wordt ontdekt. Dit project duurde te kort. Ik zou graag weer opnieuw met een C.E.S-project beginnen.

**IN HET NAJAAR ZET JE JOUW VANGNETTEN
BIJ DE RINGSELVENNEN OOK UIT OM VOGELS
OP TREK TE RINGEN. WELKE SOORTEN VANG
JE HET MEEST?**

De Kleine Karekiet wordt het meest gevangen. Ik vind het een erg mooie soort en er kunnen wel 120 Kleine Karekieten op een dag worden gevangen. De diversiteit en de aantallen zijn groot, dat komt omdat de vogels worden gelokt met geluid. Behalve Kleine Karekieten vang ik ook veel Zwartkoppen en Roodborsten, dat zijn de top drie soorten. De Zwartkop heeft het in vergelijking met andere jaren heel goed gedaan. Ik heb ook zes Nachte-

galen en drie Draaihalzen gevangen in het najaar van 2006. En dat is geluk want van deze vogels draai ik geen geluid.

**HEB JE VAN DE GERINGDE VOGELS OOK
TERUGMELDINGEN GEHAD?**

De mooiste terugmelding was van een Kleine Karekiet uit Mauritanië. Heel bijzonder! Mauritanië ligt aan de westkust van Afrika ten zuiden van de Sahara op 4200 kilometer van de vangplaats. Ik heb zelf een Pimpelmees uit Letland en een Koolmees met een Moskou-ring gevangen, evenals vogels uit Portugal, Frankrijk en Spanje. Een Zanglijster werd geschoten in Portugal, dat is natuurlijk jammer. Meestal hoor je hier niets meer van maar deze ring werd toch opgestuurd. De meeste terugmeldingen komen uit België waar ook veel ringers actief zijn.

**IN WELK OPZICHT ZIJN JOUW RESULTATEN
VERGELIJKBAAR OF VERSCHILLEND MET DE
WAARNEMINGEN VAN OMLIGGENDE TREKTEL-
POSTEN, WAAR VOGELAARS MET TELESCOPEN
EN VERREKIJKERS DE LUCHT AFSCANNEN?**

De verschillen zijn heel groot omdat ik alleen maar nachttrekkers vang. Het geluid wordt twee uur voor zonsopkomst afgedraaid en als ik op de vangplaats kom schuif ik mijn netten uit. Overal zie ik dan Kleine Karekieten en Zwartkoppen zitten. Normaal gesproken trekken de vogels door maar nu worden ze door het geluid aangetrokken. Zodra het licht wordt willen ze weer gaan vliegen. Ik wil dit najaar ook eens zonder geluid vangen want ik ben benieuwd hoe groot het verschil is. Ik vang de meeste vogels in augustus terwijl dan op de telposten bijna niets wordt gezien. Moerasvogels trekken veel eerder weg en ook nog in de nacht. De Bosrietzangers zijn de eerste vogels die wegtrekken, gevolgd door de Kleine Karekieten, Zwartkoppen, Roodborsten, Heggenmussen en in oktober de Rietgorzen. Rietgorzen worden dan op de telposten ook gezien, maar Blauwborsten niet. Ik vang ongeveer veertig Blauwborsten in het najaar en ik zit vlakbij de telpost.

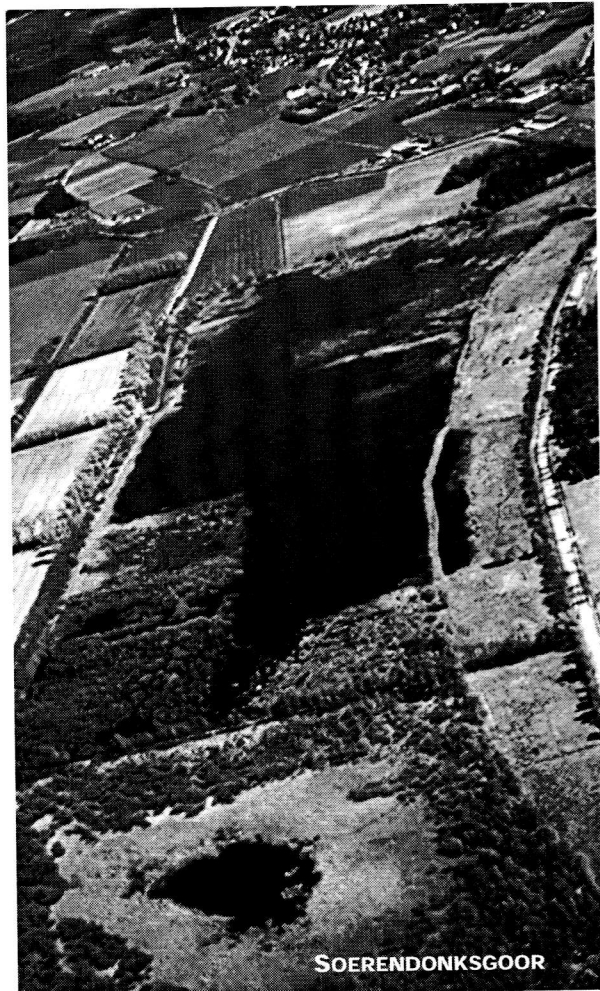
RINGSSELVENNEN

© W. Beeren

JE BENT PAS TERUG UIT IRAN ALWAAR JE ONZE OVERWINTERENDE WATERVOGELS BENT GAAN TELLEN. WAT ZIJN JE ERVARINGEN?

Iran is een ontzettend mooi land, met mooie grote Wetlands met grote aantallen vogels. Ik zat in de provincie Gilan, ten noordwesten in Iran tegen de Kaspische Zee en daar zaten ongeveer 220.000 watervogels. In Mazandaran, een naastgelegen provincie ten oosten, zaten 1,5 miljoen watervogels, waarvan 1,1 miljoen Meerkoeten. Over een lengte van 12 kilometer zaten Meerkoeten, het was net een zwarte olievlek. In Wetlands van 3500 hectare groot zaten 30-40 duizend watervogels. Ik telde 60.000 Meerkoeten, 47.000 Wintertalingen en 38.000 Wilde Eenden, maar ook Witkopeend, Wit-oogeend, Krooneend, Slobeend en veel van onze soorten. Meeuwen, reigerachtigen en natuurlijk hun eigen broedvogels waren ook aanwezig. We zijn ook drie dagen in Bandar-e-Abbas geweest, in het zuiden bij de Perzische Golf. Daar zie je bijna geen eenden maar vooral veel steltlopers. De eenden trekken blijkbaar niet zuidelijker. Wij waren in Iran met negentien mensen aanwezig en zijn gevraagd door de D.O.E in Iran (Department Of the Environment, red.). De D.O.E. doet veel onderzoek in het binnenland van Iran. Omdat zij minder goed bekend zijn met getijdengebieden langs de kust en de vogels minder goed op naam kunnen brengen die daar voorkomen zijn wij Nederlanders, al voor de vierde maal, gevraagd te tellen. Wij sliepen dikwijls bij de plaatselijke bevolking of bij de wetlandwachten. Ik kreeg er te eten en te drinken en zodra het licht werd gingen we per boot de Wetlands op. De Wetlands zijn groot. Het riet staat er vijf meter hoog en is een pink dik. Wetlands worden echter ook bedreigd door vervuiling en jacht. Er komen steeds meer rijstvelden bij en daar worden pesticiden gebruikt. Er is overbevising waardoor de Wetlands leeg raken. Verder is de jachtdruk enorm. Over een lengte van twee kilometer staan grofmazige netten om eenden te vangen. Er drijven duizend plastic lokeenden en er worden tienduizenden eenden geschoten of gevangen.

WAT ZIJN JOUW PLANNEN VOOR DE TOEKOMST?

Ik wil graag op deze manier door blijven gaan zolang ik maar gezond blijf. Ik heb geen nieuwe plannen, graag wil ik reizen blijven maken zoals naar Iran en Kameroen, maar zeker ook de vogels in de omgeving blijven inventariseren en/of te ringen.

Verder hoop ik weer een nieuwe C.E.S-vangplaats te vinden waar ik nog jaren kan ringen.

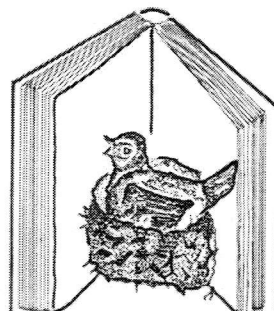
*Met "Wij spraken met..." is een oude rubriek nieuw leven ingeblazen. Leden spreken in deze rubriek over hun persoonlijke drijfveren, achtergronden en passie voor het vogels kijken. In een volgende uitgave is **Wilma Meurs** aan het woord. Wij danken Wil Beeren voor zijn openhartig gesprek met ons.*

Mark Sloendregt
en Alfonso Gil Cantabrana.

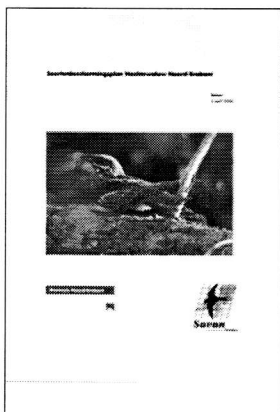

Leesvoer

met o.a. inventarisatierapporten van leden *

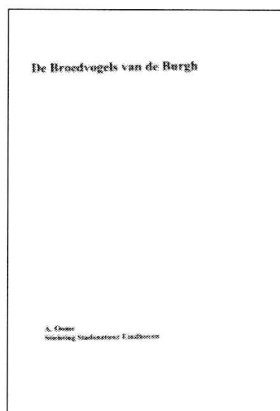
©M. Sloendregt

2005

Van Kleunen A., Sierdsema H., van der Weide M., van Turnhout C. & Vogel R. (2005) *Soortbeschermingsplan Nachtzwaluw Noord-Brabant. SOVON-onderzoeksrapport 2005/09.* Uitgave SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

De provincie Noord-Brabant heeft SOVON gevraagd om een soortbeschermingsplan op te stellen voor de Nachtzwaluw in Noord-Brabant, wat is bedoeld als plan van aanpak voor behoud en herstel van de in Noord-Brabant voorkomende (sub)populaties Nachtzwaluwen. Beoogd wordt een duurzaam populatienetwerk op te bouwen met voor de Nachtzwaluw gunstige beheersmaatregelen in de terreinen waar ze voorkomen. Mede door het verdwijnen van kaalkap in bossen zijn enkele populaties in aantal afgenomen. Het creëren van open plekken, gekartelde bosranden en corridors zijn gunstige beheersmaatregelen voor de instandhouding van de Nachtzwaluw. Monitoring van Nachtzwaluwpopulaties is belangrijk om de ontwikkelingen te blijven volgen.

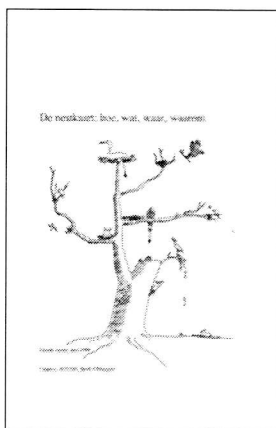
2004

◀ **Ooms, A. (2004):** *De broedvogels van de Burgh.*

Uitgave Stichting Stadsnatuur Eindhoven

In 2004 heeft Adri Ooms voor de stichting Stadsnatuur Eindhoven een inventarisatie uitgevoerd van het terrein de Burgh. Dit terrein is in eigendom van de Zusters van Barmhartigheid en de Zusters van Liefde. Naast kloostergebouwen staat er ook nog een trouwkapel en een kasteel. Het terrein is niet vrij toegankelijk en daardoor een oase van rust midden in de stad. Het geïnventariseerde gebied is 11.7 ha groot.

Er werden 26 verschillende broedvogels vastgesteld. Naast de te verwachte stadsvogels ook een soort als Groene Specht (1 territorium) en Boomklever (3 territoria).

1996

Bijlsma, R. (1996) *Handleiding nestkaartenonderzoek.* Uitgave SOVON, Beek-Ubbergen.

Een handleiding die elke waarnemer helpt bij nestonderzoek en het verwerken van de broedgegevens. Van elk gevonden nest kan een nestkaart worden ingevuld. Er dient bij nestonderzoek altijd voorzichtig te worden gewerkt om verstoring te voorkomen. SOVON verzamelt en verwerkt deze gegevens zodat meer over de broedbiologie van vogels kan worden vastgelegd. Toen bijvoorbeeld in de jaren vijftig en zestig de roofvogelstand drastisch kelderde, bleek al spoedig dat de reproductiecijfers erg slecht waren. De jongenreproductie was onvoldoende om de verliezen op te vangen. Op grond van deze bevinding is een verbod op het gebruik van persistente pesticiden gerealiseerd, deze bleken namelijk verantwoordelijk voor de reproductiedaling.

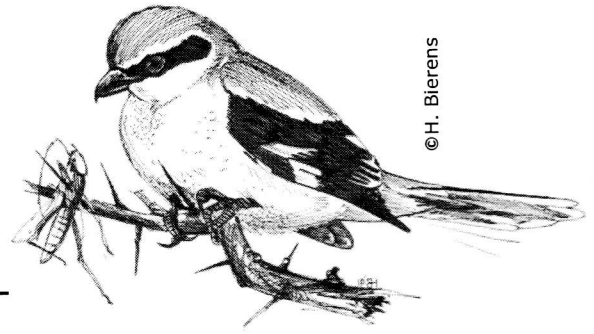
*** INVENTARISATIERAPPORTEN VAN LEDEN ZIJN TE LEEN UIT HET ARCHIEF VAN VWG DE KEMPEN.**

OOK TE LEEN ZIJN OUDE JAARGANGEN VAN DE BLAUWE KLAUWIER. DE LIJST VAN PUBLICATIES IN LEESVOER IS SLECHTS EEN BEPERKTE SELECTIE UIT O.A. INVENTARISATIERAPPORTEN VAN LEDEN.

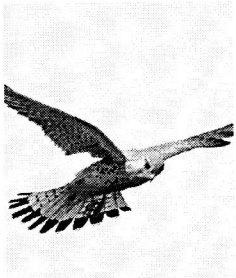

Activiteitenagenda

April - oktober*

© H. Bierens

IN HET KORT

ROOFVOGELHERKENNING IN HET VELD

Zaterdag 21 april, Groot Meer te Vessem, aanvang 9.30 uur

Zaterdag 26 mei, Groot Meer te Vessem, aanvang 9.30 uur

Zaterdag 23 juni, Hut van Mie Pils (Aalster hut), aanvang 9.00 uur
(fiets verplicht)

Info: Jacques van Kessel

VOGELEXCURSIE 'GROOTE HEIDE'

SPECIAAL VOOR NIEUWE LEDEN

28 APRIL AANVANG: 7.30 UUR, ACHELSE KLUIS. Info Harold Bierens

EXCURSIE FEESTCOMMISSIE 'DE BLAUWE KAMER', AMERONGEN/HETEREN

29 april. Excursieleider Aart Lagerwerf.

Info: Edwin van de Werf en Piet van Happen

NESTKASTCONTROLE KONINGSHOF

zaterdag 5 mei, 26 mei en 16 juni. Aanvang 9.00 uur

Koningshof Veldhoven. Info Jan Wouters.

EXCURSIE VALKENSWAARDSE VISVIJVERS (LEDENBIJENKOMST)

25 mei. Excursie door Mari de Bijl.

NACHTZWALUWINVENTARISATIE LEENDERBOS EN GROOTE HEIDE

juni, excursies op vier vrijdagavonden. Aanvang 21.30 uur Leenderbos .

Info Mark Sloendregt

ONDERZOEK NAAR HET VOORKOMEN VAN WESPENDIEVEN

juni, juli en augustus. Info Jacques van Kessel

NESTKASTCONTROLES KERKUIL

juni en juli. Info Sjors de Kort en Mark Sloendregt

INVENTARISATIE HUISZWALUWEN

juli en augustus. Info Wim Deeben

EXCURSIE 'VALLEI VAN DE ZIEPBEEK'

25 AUGUSTUS VERTREK: 8.30 UUR, D'N AARD VELDHOVEN

Info Kees Hendriks

SLUITINGSDATUM KOPIJ BLAUWE KLAUWIER IS 15 SEPTEMBER.

DE BLAUWE KLAUWIER JAARGANG 33, NR. 3 - OKTOBER 2007

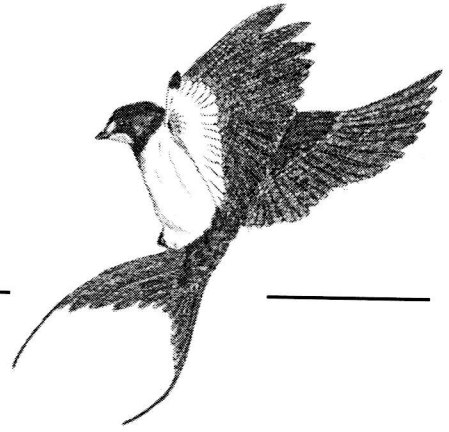
MET O.A. KERKUILEN IN DE KEMPEN

* WIJZIGINGEN VOORBEHOUDEN, HET LAATSTE NIEUWS WORDT VERMELD IN DE MAANDELIJKSE CONVO.

Wist u dat...

Piet van Happen

© E. van Asseldonk

Ik het steeds moeilijker vind om een WIST U DAT te schrijven

De reden is dat ik te weinig stof heb om te schrijven.

Die reden is dat ik niet zo veel meer doe voor de V.W.G.

Ik jarenlang aan veel V.W.G. activiteiten heb meegedaan

Je dan links en rechts veel hoort over het wel en wee in de V.W.G.

Ik nu alleen weet dat de feestcommissie op 29 April een reisje langs de Rijn heeft gepland

De feestcommissie op grote deelname hoopt

Ik even ben gestopt met schrijven...

Er post is binnengekomen

Bij de post een cd zat opgestuurd door Jacques van Kessel

Dit een cd is met artikelen die in de Blauwe Klauwier van april 2007 komen

Na het lezen van de cd mijn broek af zakt

Moet in een Blauwe Klauwier met topartikelen een "wist u dat"

Niet om te zwetsen maar de Blauwe Klauwier kan zich meten met vele landelijke bladen

Wie zich dus geroepen voelt om 'wist u dat...' over te nemen bel of mail mij

De totale werktijd van deze wist u dat plus minus 30 minuten (vooral typtijd) is

Ik misschien een rubriek begin van: wat is de zin van onzin o.i.d.

Was dit na tig jaren mijn laatste WIST U DAT...?

houdoe Piet

VOGELOPVANG EN VOGELBESCHERMING IN DE KEMPEN

Vogelrevalidatiecentrum 'Second Chance' (tot 1 juni 2007)

Kees van Limpt
Vloeiend 17
5094 CK Lage Mierde
Tel.: 013-5091846

Vogelasiel Eindhoven

Antoon de Kleyn
Eikenstraat 49
5651 CM Eindhoven
Tel.: 040-2526897

Melding roofvogelvervolging

Vogelasiel Someren e.o.
Tel.: 0493-493564 of mobiel: 06-21975875

Dierenambulance voor Eindhoven e.o. Tel.: 040-2523188

BESTUURSLEDEN VWG DE KEMPEN

Voorzitter

Jan Kolsters
Van Nuenenstraat 96
5503 CL Veldhoven
Tel.: 040-2538248

Secretaris

Hetty Fokkens-Norde
Kermisberg 6
5508 DW Veldhoven
Tel.: 040-2543077

Penningmeester

Piet van der Krieken
Molenpad 6
5524 BD Steensel
Tel.: 0497-512414

Biologisch secretaris

Pieter Wouters
Lensheuvel 37
5541 BA Reusel
Tel.: 0497-643049

Algemene leden

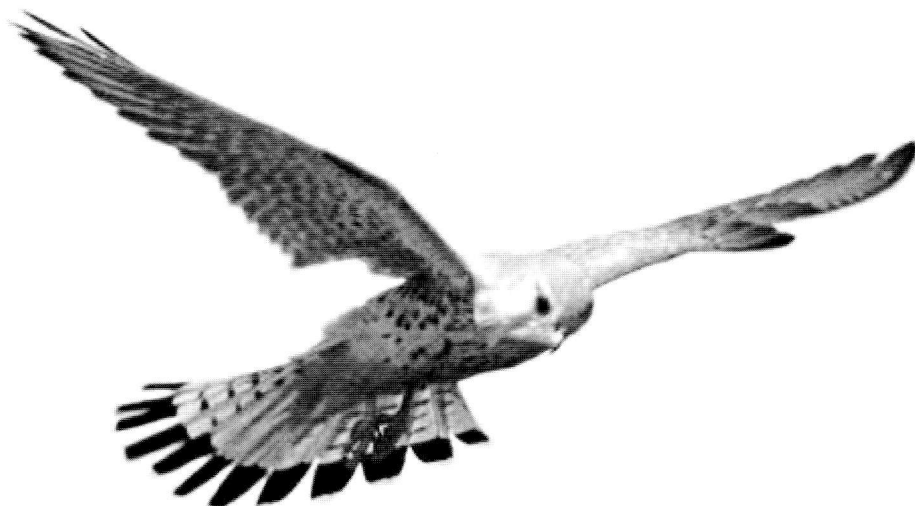
Jacques van Kessel
Evestraat 18
5503 XN Veldhoven
Tel.: 040-2531211

Algemene leden

Alfonso Gil Cantabrana
Eijerven 24
5646 JL Eindhoven
Tel.: 040-2425404

Opvang nieuwe leden

Ben Jacobs
De Bleker 41
5506 BB Veldhoven
Tel.: 040-2534735

Vogelwerkgroep De kempen

Vogelwerkgroep De kempen beoogt bezig te zijn met vogelstudie in de Kempen, teneinde de kennis over de in het wild levende vogels te vergroten en een bijdrage te leveren aan de bescherming van deze vogels in hun milieu. Hiernaast is ruimte voor andere activiteiten zoals: natuurstudie in ruimere zin; voorlichting; educatie; en beheerswerkzaamheden.

Secretariaat/Postadres

Vogelwerkgroep De Kempen
Postbus 386
5500 AJ Veldhoven

E-mail

vwgkempen@hetnet.nl

Homepage

www.homepages.hetnet.nl/~vwgdekempen

Lidmaatschap

Het lidmaatschap kan men verkrijgen door zich te wenden tot het secretariaat van Vogelwerkgroep De kempen.

De contributie bedraagt €30,- per jaar.

Gezinsleden betalen €15,-.

Studenten en 65-plussers betalen €25,-.

Donateurs

Donateurs die de Vogelwerkgroep willen steunen zijn van harte welkom.

Bij een donatie van €15,- of meer, krijgt men het verenigingsblad een jaar lang toegezonden. Betaling van contributie of donatie kan geschieden door storting op girorekening 5859111 ten name van Vogelwerkgroep De Kempen, onder vermelding van 'contributie' of 'donatie'.

Inhoud

- 2 **Vogelvaria**
- 6 **Nestkastenverslag Koningshof 2006**
Jan Wouters
- 10 **Bosuilnestkasten in Reusel 2006**
Pieter Wouters
- 14 **Herkenning van Wespddieven. Een korte handleiding voor het veldwerk**
Jacques van Kessel en Piet van Happen
- 24 **Klimaatverandering**
Alfonso Gil Cantabrana
- 29 **Meetnet Nestkaarten SOVON**
Frank Majoor
- 32 **Egypte, paradijs aan de Nijl**
Harold Bierens
- 36 **Wij spraken met ...**
Wil Beeren
- 41 **Leesvoer**
- 42 **Activiteitenagenda april - oktober**
- 43 **Wist u dat ...**
Piet van Happen

Vogelwerkgroep De Kempen is opgericht in 1974 en houdt zich bezig met het bestuderen van de vogels die in het wild in de Kempen (Zuidoost Brabant) voorkomen. Van een klein groepje bevriende vogelaars groeide de werkgroep uit tot een veelzijdige en actieve organisatie van ongeveer 80 leden. De Klapekster (streeknaam 'Blauwe Klauwier') dient als logo.

